

Volumen hoc deest. Volumen hoc desideratur O brakach w zasobie rękopisów Biblioteki Książąt Czartoryskich

W katalogach i inwentarzu rękopisów Biblioteki Książąt Czartoryskich¹ czytelnik znajdzie lakoniczną informację, że choć poszukiwany przez niego rękopis tam figuruje, to *volumen hoc deest* („tomu nie ma”), *volumen hoc desideratur* („tom jest poszukiwany”). W dwóch pierwszych tomach katalogu takich informacji odnajdziemy 227, a w następnych katalogach i inwentarzu wzmianek o brakach jest 23. Ta dysproporcja wynika z tego, że – zwłaszcza w odniesieniu do zasobów biblioteki poryckiej – luk po brakujących w Krakowie tomach nie będą wypełniać innymi rękopisami, o tyle już Marian Kukiel zdecydował, że w następnych tomach w wolne miejsca należy przenosić rękopisy z pozostałego zasobu². Mówiąc o brakach w zbiorach rękopiśmiennym Czartoryskich musimy jednak pamiętać, że winniśmy się tu odwołać do terminologii używanej w czasie prac skontrolnych, kiedy to rozróżnia się braki względne i bezwzględne.

Do braków względnych zaliczmy te foliały, które – choć wpisane kiedyś do naszych inwentarzy – za sprawą różnorodnych zdarzeń są obecnie ozdobą innych kolekcji. „W katalogach zaznaczono rękopisy, wchodzące pierwotnie w skład zbiorów rękopiśmiennych Biblioteki, a które w wyniku burzliwych jej dziejów, znalazły się w Petersburgu lub w Bi-

¹ Katalogi drukowane : *Catalogus codicum manu scriptorum Musei Principum Czartoryski Cracoviensis vol. I sygn. 1–917*, oprac. J. Korzeniowski, Kraków 1887–1893; *Catalogus codicum manu scriptorum Musei Principum Czartoryski Cracoviensis vol. II sygn. 918–1681*, oprac. S. Kutrzeba, Kraków 1908–1913; *Katalog rękopisów Biblioteki Czartoryskich w Krakowie sygn. 1682–2000*, oprac. M. Kukiel, uzupełn. i przyg. do druku A. Homecki, Kraków 1988; *Katalog rękopisów Biblioteki Czartoryskich w Krakowie sygn. 2001–2300*, pod. red. J. Nowaka, oprac. J. Nowak, J. Pezda, P. Prokop, J. Tomaszewicz, B. Żulińska, Kraków 1999; *Katalog rękopisów Biblioteki Czartoryskich w Krakowie sygn. 5214–5319*, oprac. J. Pezda, Kraków 2001; *Katalog rękopisów Biblioteki Czartoryskich w Krakowie sygn. 5320–5441*, oprac. J. Nowak, J. Pezda, Kraków 2007. Przygotowany do druku jest *Katalog rękopisów Biblioteki Czartoryskich w Krakowie sygn. 2301–2600*, oprac. przez J. Nowaka, oraz *Katalog rękopisów średniowiecznych Biblioteki Czartoryskich w Krakowie*, oprac. przez P. Prokopa. *Inwentarz rękopisów Biblioteki Czartoryskich sygn. 1682–5999 z indeksem (mpis)*, jest dostępny w Bibliotece Książąt Czartoryskich i czytelnich większych bibliotek krajowych. Zob. J. Pezda, *Zbiory rękopisów Biblioteki Książąt Czartoryskich w Krakowie*, „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” 2009, nr 2 (18), s. 11–18.

² W przygotowywanym przez Mariana Kukiela tomie III, obejmującym sygn. 1682–2000, było 128 pustych numerów, pod którymi kryły się rękopisy wywiezione przeważnie do Rosji po powstaniu kościuszkowskim i po powstaniu listopadowym. „Kukiel nie chcąc zostawić pustych sygnatur, jak to uczynili J. Korzeniowski i S. Kutrzeba, wstawił w ich miejsce rękopisy przeniesione z końca inwentarza, względnie rękopisy jeszcze nie skatalogowane” (A. Homecki [wstęp do:] *Katalog rękopisów Biblioteki Czartoryskich w Krakowie, sygnatury 1682–2000*, s. VIII).

bliotece Kórnickiej³. Czytelnicy poszukujący materiałów winni wiedzieć, gdzie mają szukać rękopisów, które – choć figurują w katalogach Biblioteki Książąt Czartoryskich – są przechowywane w innych księżnicach. Takich rękopisów odnaleziono 69.

Druga kategoria to autentyczne straty poniesione przez Bibliotekę Czartoryskich. Nie znamy dokładnej liczby rękopisów, które – wywiezione z kraju po upadku powstania kościuszkowskiego – nigdy nie zostały zwrócone. Także część zbiorów rękopiśmiennych ewakuowanych po powstaniu listopadowym, nie odnotowana w ówczesnych katalogach, bezpowrotnie zaginęła. Utracone zostały też rękopisy z Archiwum Domowego Książąt Czartoryskich, które dopiero po II wojnie światowej zostało integralnie związane z całością zbiorów⁴. Ironią losu są też dzieje rękopisów rewindykowanych po traktacie ryskim, a wśród nich archiwaliów Czartoryskich. Niestety, wywołana wtedy dyskusja, czy odzyskane zbiory należy oddawać na powrót w ręce prywatne spowodowała, że zwrócone przez Rosję dzieła, w tym także rękopisy Czartoryskich, trafiły do Warszawy, do Biblioteki Narodowej, gdzie były przechowywane do wybuchu wojny i nie powróciły do Krakowa. Prawie wszystkie spłonęły w Warszawie w czasie II wojny światowej wraz ze zbiorami tamtejszych bibliotek i archiwów. Straty wojenne powiększyły się o rękopisy wypożyczone do bibliotek i archiwów warszawskich, spalone w kampanii wrześniowej i po powstaniu warszawskim. Nie powróciły już także dokumenty dotyczące Sieradza, przekazane temu miastu w roku 1943, jak i wywieziony prawdopodobnie do Niemiec rękopis sanskrycki. Poniżej opisano 182 bezpowrotnie utracone rękopisy.

Warto pokazać na podstawie zachowanych opisów i ponownie sobie uzmysłowić ogrom strat, jakie poniosła Biblioteka Książąt Czartoryskich. Przedstawiona lista nie jest pełna, gdyż trudno byłoby taką stworzyć. Możemy mówić tylko o szacunkowych stratach rękopisów, idących w tysiące woluminów. W niniejszym opracowaniu starano się jedynie pokazać te braki, które uważny czytelnik znajdzie zarówno w drukowanych katalogach, jak i w inwentarzu.

Pierwsza wzmianka o kolekcji rękopiśmiennej Czartoryskich pochodzi z roku 1745, a w roku 1770 powstał pierwszy, niezachowany katalog zbioru warszawskiego, w którym odnotowano 1645 druków i rękopisów. W roku 1783 zbiory przewieziono z Warszawy do Puław. Dołączono do nich wtedy druki i rękopisy, głównie poezję i inne dzieła literatury, gromadzone przez Izabelę z Flemmingów Czartoryską w jej rezydencji w Powązkach pod Warszawą⁵. W ciągu całych swoich dziejów zbiory Czartoryskich najbardziej ucierpiały w czasie powstania kościuszkowskiego i po jego upadku. Atakujące Warszawę wojska rosyjskie zniszczyły Powązki i ocalone już po powstaniu zbiory Czartoryskich prawie w całości wywiozły do Petersburga. Tam stały się one, obok innych polskich księgozbio-

³ Homecki [wstęp do:] Kukiel, *Katalog...*, s. VI. Poza wymienionymi miastami, rękopisy Biblioteki Czartoryskich odnaleźć można także w bibliotekach warszawskich oraz we Wrocławiu.

⁴ A. Homecki, *Historia Archiwum Domowego Czartoryskich 1879–1953*, „Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie” XII, 1980, s. 61–83, BCzart. rkps 12733 t. I; L. Bentkowski, „Spis numerów brakujących w bibliotece rękopisów JO Xcia Wł. Czartoryskiego”, przed 1889 r.; BCzart. rkps 12737: „Katalog archiwum rodzinnego Książąt Czartoryskich z ostatnich 100 lat” ręką L. Bentkowskiego. Zob. Aneks I.

⁵ K. Buczek, *Z przeszłości Biblioteki Muzeum Książąt Czartoryskich*, „Przegląd Biblioteczny” X, 1936, s. 183–188.

rów, podstawą Biblioteki Cesarskiej⁶. W roku 1801 Adam Kazimierz i Izabela z Flemmingów Czartoryscy otworzyli Świątynię Sybilli w Puławach – dokąd przenieśli się po upadku Rzeczypospolitej, by tam na nowo gromadzić pamiątki narodowe w myśl hasła „Przeszłość – Przyszłość”. Wydarzenie to jest uznawane za symboliczny początek muzealnictwa w Polsce⁷. Wśród wystawionych tam eksponatów były zarówno książki, jak i rękopisy. W roku 1804 biblioteka liczyła już około 2770 dzieł oraz prawie 200 rękopisów. Dzięki staraniom Adama Jerzego Czartoryskiego w roku 1810 rewindykowano z Biblioteki Królewskiej w Sztokholmie i Biblioteki Uniwersyteckiej w Uppsali 102 rzadkie druki polskie i 48 rękopisów, w większości pochodzące z archiwum kapituły warmińskiej, a wywiezione z Polski w czasie potopu szwedzkiego i drugiej wojny północnej⁸. W latach 1811–1812 Czartoryscy zorganizowali poszukiwania w klasztorach małopolskich, z których dzieła trafiały do Sieniawy, dokąd przeniósł się Adam Kazimierz Czartoryski, i do Puław, którymi od roku 1812 opiekował się Adam Jerzy Czartoryski. Kontynuował on dzieło rodziców, zamierzał w Puławach stworzyć warsztat naukowy do badań nad historią i literaturą polską. Służyć temu miały akcje wypisów, finansowane przez Czartoryskiego, oraz zakupy. W roku 1811 nabył księgozbiór po zmarłym byłym pośle saskim w Rosji Johannie Georgu Einsiedlu⁹; 13 VII 1818 roku od Barbary z Dembińskich Czackiej¹⁰, wdowy po Tadeuszu Czackim,

⁶ Zob. J. Korzeniowski, *Zapiski z rękopisów Cesarskiej Biblioteki Publicznej w Petersburgu i innych bibliotek petersburskich*, „Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce” XI, Kraków 1910.

W BCzart. rkps 12 547 t. 3 jest zachowany wycinek z „Kuriera Warszawskiego” nr 47 z 16 II 1885 z fragmentem pamiętników bibliotekarza Biblioteki Cesarskiej Antonowskiego. Napisał on, że jesienią 1802 r. do Petersburga trafiło „rzadkich rękopisów w rozmaitych językach 10 425, bibliograficznych i bibliognostycznych notat drukowanych w różnych językach 6905, drobnych broszur prawie we wszystkich językach, nader ważnych, rzadkich i starożytnych w poszytach 168 538, herbarzy i zielników z rysunkami i przyklepionymi roślinami 16. Razem numerów 389 961 tak drukowanych, jak i rękopiśmiennych. Rysunków oraz sztychów rzadkich oprawionych w księgi 24 574, a zebranych w 75 fascykułach 16 044, razem sztychów sztuk 40 618”.

⁷ Z. Żygułski jun., *Dzieje zbiorów puławskich. Świątynia Sybilli i Dom Gotycki*, Kraków 2009, s. 29–42.

⁸ BCzart. rkps 1182 s. 237–243: „Specyfikacja książek i dokumentów darowanych przez króla szwedzkiego młodemu Ks[ięciu] Ad[amowi] Jerzemu Czartoryskiemu”; BCzart. rkps 3430: F. Biernacki, „Pamiętniki z podróży przez Królewiec, Karlskrönę i Göteborg do Anglii i pobytu tam r. 1813–1814”. W liście do Tadeusza Czackiego z Puław z 1 IX 1810 Adam Kazimierz Czartoryski, dziękując za przygotowane dla F. Biernackiego uwagi, dzielił się z nim swoimi nadziejami: „Daj Boże aby ta kwerenda szwedzka wydała skutek zamierzony. Mogłaby Szwecja obdarzyć i oddać nam bezpiecznie, bez żadnego dla siebie uszczerbku i bez ujmy nawet sławy Biblioteki swojej, wszystkie druki i rękopisma do polskich dziejów stosujące się. To bowiem co dla nas tylko skarbem byłoby, dla nich jest pastwą tylko dla myszy i robaków” (BCzart. rkps 1182 s. 251).

Zob. C. Piłichowski, *Z dziejów szwedzkich zaborów bibliotek i archiwów polskich w XVII i XVIII wieku*, Gdańsk 1960.

⁹ Johann Georg von Einsiedel (1730–1811), syn marszałka dworu saskiego Johanna Georga i Ewy Charlotty z Flemmingów von Einsiedel. W l. 1758–1763 był posłem saskim w Petersburgu, Paryżu i Londynie. W l. 1763–1766 był ministrem wojny i spraw wewnętrznych Saksonii.

¹⁰ Barbara z Dembińskich Czacka, córka Franciszka starosty woblromskiego i poetki Urszuli z Morsztynów Dembińskich. W 1793 r. wyszła za mąż za Tadeusza Czackiego (1765–1813), syna Szczęsnego i Katarzyny z Małachowskich Czackich. Był on starostą nowogrodzkim, historykiem, bibliofilem, członkiem Komisji Edukacji Narodowej, współzałożycielem Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk, organizatorem Liceum Krzemienieckiego.

zakupił bibliotekę porycką¹¹, a wraz z nią dyplomy pergaminowe i rękopisy, m.in. z biblioteki króla Stanisława Augusta, Teki Naruszewicza¹². Na początku stycznia 1819 roku została przewieziona do Puław¹³. W roku 1823 sprowadzono do Puław, które miały stać się główną siedzibą biblioteki, część zbiorów rodzinnych przechowywanych dotąd w Sieniawie. Księgozbiór, w roku 1824 liczący 1972 rękopisy i 38 800 druków, przed wybuchem powstania listopadowego wzrósł do około 2500 rękopisów i 70 000 druków. Na zbiór składały się rękopisy poryckie (sygn. 1–1574), puławskie (sygn. 1575–1944) oraz sieniawskie. Pierwszymi spisami nie były objęte rękopisy ze Świątyni Sybilli ani z Domu Gotyckiego¹⁴.

Niestety, podobnie jak to miało miejsce w czasie powstania kościuszkowskiego, działania wojenne roku 1831 omalże nie unicestwiły wieloletnich starań Czartoryskich. Rosjanie próbowali wywieźć zbiory z Puław, co jednak tylko w części im się udało. Najcenniejsze zbiory spakowane w 127 pak wyruszyły na wieloletnią tułaczkę do majątków zaprzyjaźnionych rodów lub też zdołano je wyprawić za kordon i złożyć w Sieniawie czy Krasiczynie¹⁵. Zbiory wysyłano do Warszawy i składano w pałacu Błękitnym i w pałacu Stanisława

¹¹ BCzart. rkps 12 167. Kopia aktu kupna Biblioteki Poryckiej. Zob. Aneks II.

Próby współpracy T. Czackiego i A. J. Czartoryskiego były dużo wcześniejsze. W liście z 26 XII 1810 r. Czacki proponował Czartoryskiemu wspólne wydawanie źródeł: „Trzeba je tylko zjednoczyć, aby kopie i wyciągi z Puław były u mnie, a moje w Puławach, a tak możemy w porządku drukować wyciąg z naznaczeniem miejsca, gdzie jest oryginał. Ma cokolwiek Ossoliński, lecz podobno i wyciągu i kopii nie udzieli, a tego co my przysłemy nie użyje [...]. Może i Franciszek Sapieha na rewizję archiwum swego zezwoli” (BCzart. rkps 6065 t. 4, s. 469).

¹² W liście Juliana Ursyna Niemcewicza do Stanisława Staszica, pisany z Krzemieńca 20 VI 1818, możemy przeczytać: „Puściłem się był drogą do Porycka, aby Bibliotekę tę raz jeszcze obejrzeć, gdy w Sielcu u brata Nieboszczyka [Michała Czackiego] spotkałem Pana Gołębiewskiego [Łukasza Gołębiowskiego] i plenipotentą Pani starościny [Pana [Adama] Radziwińskiego, dawnego kolegi mojego w Korpusie Kadetów; zapytałem ich jakie były właścicielki dzisiejszej intencje względem tych składów Poryckich? Odpowiedzieli, że zawsze życzy ją sprzedać, a lubo głośna sprzedaż mogła by i na to zaostrzyć chuć wierzących, lubo syn [Wiktor Czacki ur. w 1801] w przyszłym dopiero roku pełnoletniości dochodzi, wszystkie te jednak trudności (gdyby przyszło do kupna) testatorka łatwo usunąć może” (*Nieznany list Juliana Ursyna Niemcewicza do Stanisława Staszica*, oprac. V. Francev, „Ruch Literacki” 1932, nr 9, s. 268).

O Tekach Naruszewicza Łukasz Gołębiowski pisał: „Zbiór [...] powstał z ogromniejszego składu pamiątek historycznych, którego myśl pierwszą podał Naruszewicz, a król tylko swym wpływem i nakładem mógł przywieźć do skutku. Z krajowych i zagranicznych archiwów zgromadzono troskliwie wszystko co miało by najmniejszy związek z Polską, bez względu na mniejszą lub większą tych pism wagę” (BCzart. rkps 1690 k. 439).

Zob. K. Buczek, *Przyczynki do dziejów Biblioteki Poryckiej*, „Przegląd Biblioteczny” X, 1936, s. 206–212 (cz. 1), *ibidem*, XI, 1937, s. 22–33 (cz. 2); E. Danowska, *Tadeusz Czacki 1765–1813. Na pograniczu epok*, Kraków 2006, s. 330–333; M. Kulecki, *Publiczne czy prywatne? Burzliwe losy spuścizny archiwalnej po królu Stanisławie Augustie*, „Miscellanea Historio-Archivistica” XV–XVI, 2008–2009, s. 15–22; S. Grzybowski, *Teki Naruszewicza „acta regum et Populi Polonii”*, Wrocław 1960.

¹³ BCzart. rkps 5455: List Łukasza Gołębiowskiego do Adama Jerzego Czartoryskiego, 13 I 1819: „Już tedy Biblioteka Waszej Książęcej Mości przeszła szczęśliwie granicę. Dziś lub jutro będzie w Puławach. Wyjednane przez p. [Juliana Ursyna] Niemcewicza, rozkazy ministra skarbu uwolniły od zapłacenia cła, co 10 do 12 000 zł przyniosłoby wydatku”.

¹⁴ K. Buczek, *Biblioteka Puławska w czasie walk powstania listopadowego*, „Silva Rerum” 1930, zes. 10/12, s. 155–156.

¹⁵ BCzart. rkps 12 167: List F. Wojnickiego do Adama Jerzego Czartoryskiego, Góra, 3 V 1831: „Bibliotekę ciągle pakując; dotąd 47 pak wywieziono do Lublina. Jest nadzieja, że może w tem miejscu pozostaną.

Zamoyskiego¹⁶. Ulokowano je także w Klemensowie u Róży z Potockich Zamoyskiej¹⁷, w Krakowie w pałacu Artura Potockiego¹⁸, u krakowskiego kupca Jana Bochenka¹⁹, w Kazimierzu u notariusza Antoniego Szuszkowskiego²⁰, a także w Dzikowie u senatora Jana Feliksa Tarnowskiego²¹. Na wielu księżkach i rękopisach znajdziemy pochodzące z tego okresu ekslibrisy Biblioteki Zamoyskich, które miały ochronić zbiory w razie rekwizycji przez Moskali, gdyż majątek Zamoyskich nie podlegał konfiskacie. Zgodnie bowiem z zarządzeniami władz rosyjskich dzieła sztuki, książki i archiwalia podlegały konfiskacie, tak samo jak majątki²². W roku 1832 złożone w Międzyrzeczu archiwa rodzinne zostały, z obawy przed ich konfiskatą przez Moskali, częściowo spalone przez rządcę majątku Leonarda Gogolewskiego²³. Wiele jednak rękopisów znów stało się łupem wojennym i zo-

Pakowanie z resztą tak z wolna postępuje, że nawet przez miesiąc czasu nie będą w stanie upakować i zabrać wszystkiego”.

BCzart. rkps 6105: List Karola Sienkiewicza do Izabeli z Flemmingów Czartoryskiej, Góra 29 V 1831, s. 218–219: „Uratowaną bibliotekę częścią składaliśmy w pałacyku w Górze gdzie sam mieszkam, częścią w stodole, częścią tu w karczmie. Dla spiesznego transportu do Warszawy podałem projekt wezwania folwarków rodzinnych po drodze. Sam Magnuszew wystąpił z 44 podwodami. Pilica nawet dała dwie furmanki. Ozarów, Gruszczyń, Sarnów nie były ostatnimi i dziś już 127 pak złożone w Warszawie”.

¹⁶ BCzart. rkps 12167: Listy Karola Sienkiewicza do Adama Jerzego Czartoryskiego pisane z Góry w maju i czerwcu 1831 r. Paki wysyłane były partiami na furach pod nadzorem Jabłońskiego, Tomasza Mroza, Jana Barwickiego, Filipa Słowińskiego. O podróży tej poinformowany został gen. Jan Krukowiecki, który wystawił potrzebne przepustki.

Stanisław Kostka Zamoyski (1775–1856), ordynat, od 1798 był mężem Zofii z Czartoryskich (1778–1837), siostry Adama Jerzego Czartoryskiego.

¹⁷ Róża z Potockich Zamoyska (1802–1862), od 1824 żona Andrzeja Zamoyskiego, właściciela Klemensowa, późniejszego założyciela Towarzystwa Rolniczego.

¹⁸ Artur Potocki (1787–1832), oficer napoleoński, właściciel także Krzeszowic. Był synem podróżnika i pisarza Jana Potockiego i Julii z Lubomirskich, córki Stanisława Lubomirskiego i Elżbiety z Czartoryskich, siostry Adama Kazimierza Czartoryskiego.

¹⁹ Jan Bochenek (ok. 1769–1846), kupiec, sędzia pokoju Rzeczypospolitej Krakowskiej. Podczas powstania listopadowego sprowadzał broń dla powstańców.

²⁰ Antoni Szuszkowski, początkowo notariusz w Zamościu, w l. 1831–1844 notariusz w Kazimierzu.

²¹ Jan Feliks Tarnowski (1777–1842), syn Jana Jacka i Rozalii z Czackich, siostry Tadeusza. Był wychowankiem Tadeusza Czackiego, uczniem Onufrego Kopczyńskiego. Senator Królestwa Polskiego, historyk. Członek Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk.

²² E. Chwałewik, *Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w Ojczyźnie i na Obczyźnie*, t. I, Warszawa–Kraków 1926, s. 196: „Zbiory te w r. 1831 uległy konfiskacie. Największą część Biblioteki wywieziono jako łup wojenny do Petersburga i przekazano tam Bibliotece Sztabu Generalnego, część zaś (7728 dzieł) wcielono do Biblioteki Publicznej w Petersburgu, skąd je obecnie mamy, na mocy traktatu ryskiego, rewindykować. Resztki zaledwie, cenne wprawdzie, udało się uratować rozrzucając je nocami po dworach i chatach okolicznych, skąd je następnie, również nocami przez lat trzy, w tajemnicy najgłębszej, przewożono i lokowano w Sieniawie”. Zob. także: Z. Strzyżewska, *Materiały w archiwach rosyjskich do badań nad wspólnym dziedzictwem kulturowym* [w:] *Ochrona wspólnego dziedzictwa kulturowego*, pod red. J. Kowalczyka, Warszawa 1993, s. 51–59.

²³ BCzart. rkps 12239 t. 1: K. Drużewicz, „Wyjaśnienie co do Archiwum Księżąt Czartoryskich w Sieniawie”, 14 X 1867: „W Międzyrzeczu było archiwum z Puław przewiezione w pakach i złożone w wozowni, a gdy tam stało potem wojsko rosyjskie w tej wozowni daną było pomieszczenie dla wojska na skład mięsa i innych wiktuałów dla żołnierzy. Z pak więc tych brali żołnierze papiery na obwinienie mięsa

stało wywiezione w głąb imperium²⁴. Były rozdawane za zasługi dla cesarza, sprzedawane na aukcjach, a wszystko to skrupulatnie odnotowywała w raportach biurokracja rosyjska. Była też i taka część zbiorów, która – rozproszona – znalazła się w rękach nowych właścicieli. Czartoryscy starali się je odzyskać; gdy nie można było inaczej, po prostu odkupywano odnalezione egzemplarze²⁵. Władysław Czartoryski, mówiąc o historii rodzinnych zbiorów, wspominał że: „[...] udało się p. [Hieronimowi] Żychoniowi²⁶ wydstać z kance-

rozdawanego częściami żołnierzom i na to działanie wszystko patrzyło, a nikt nie zapobiegł zniszczeniu. Później przybywszy plenipotent Gogolewski do Międzyrzecza kazał te papiery z pak, jakie jeszcze zostały, częściami znieść do swego pomieszczenia. Te przezieżał (wobec opowiadającego mi teraz p. Skulteckiego i rachmistrza Bahrynowskiego), niektóre pobrał i z tych to pobranych dostały się niektóre do Sieniawy, a wielką ilość przez trzy dni i wieczory zamknąwszy się w swoim pokoju palił na ogniu w kominku rozpalonym, a niektóre zostawił u rachmistrza Bahrynowskiego na składzie celem dalszego zabierania ich do Galicji [...]. Przybywszy [w 1861] do Międzyrzecza dowiedziałem się, że Bahrynowski nie żyje. Był to człowiek bezżenny, miał gospodynię, a ta utrzymywała przy sobie syna czy wnuka. Ten wynosił częściowo z tych papierów i sprzedawał w mieście to weterynarzowi z Radzyna Muczyńskiemu, czy Burzyńskiemu, to księdzu proboszczowi w Międzyrzeczu samym, którzy i inni różni ponabywali z dawniejszych papierów dyplomy itp.”

O próbach ratowania Puław, w tym także i pozostałych tam zbiorów zob. M. Kukiel, *Banicja księcia Adama Czartoryskiego i katastrofa Puław*, Lwów 1930.

²⁴ „Biblioteka prawie cała i opieczętowana przez Moskalów. Oficerowie tylko nabrali sobie z niej książek [...]. Moskale chcieli pakować i wywozić Bibliotekę, ale tak im było pilno odchodzić, że i magazyny w Kazimierzu, przygotowane statki, liny i kotwice, i te paki na dziedzińcu zostały dla nas” – informował 18 IV 1831 Hipolit Błotnicki Izabelę z Flemmingów Czartoryską (BCzart. rkps 6105 s. 143). O poniesionych stratach pisał 29 V 1831 do księżnej Generałowej Karol Sienkiewicz: „We trzy dni zabraliśmy całą zostawioną Bibliotekę w 120 pakach, z tych 10 już było popakowanych dla Moskali, którzy już byli uwieźli pak 47 do Lublina, które stamtąd miały ruszać na Brześć Litewski do Petersburga zapewne. Moskale zabrali teologię (prócz dwóch pak uwiezionych dawniej przez [gen. Juliana] Sierawskiego), zabrali klasyków starożytnych, encyklopedie i część bibliografii; Polskiej Biblioteki ani tknęli. Uwieźli także część manuskryptów mniej ważnych zostawionych na wierzchu” (BCzart. rkps 6105 s. 218). Kopie korespondencji urzędowej z r. 1833 w sprawie konfiskaty zbiorów Biblioteki Puławskiej na rzecz Cesarskiej Biblioteki Publicznej w Petersburgu zob. BCzart. rkps 12 242 t. 1.

Zob. także Z. Strzyżewska, *Konfiskaty warszawskich zbiorów publicznych po powstaniu listopadowym – Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego i Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Materiały i dokumenty z archiwów rosyjskich*, Warszawa 2000, s. 1–16; Buczek, *Biblioteka Puławska w czasie walk powstania listopadowego...*, s. 164.

²⁵ Tak było m.in. z rkps. 1886. Obecnie opisany jako tłumaczenie na j. pol. przez nieznanego poeetę pierwszych 6 pieśni poematu Jana Chrzyciela Mariniego *Adon*. Na wyklejkach przedniej i tylnej oraz końcowych stronach są zapiski z l. 1691–1694 o sforze chartów. Jak odnotował L. Bentkowski: „Nr 1886 zawierający poemat po polsku z XVII wieku, treści mitologicznej bez tytułu z notatkami gospodarskimi w końcu (z r. 1692) jest w posiadaniu p. Macieja Bershona w Warszawie d. 18 grudnia 1872 przybył do Biblioteki kupiony od Bershona za 50 floren[ów] austr[iackich]” (BCzart. rkps 12 339 s. 228–229). Pokwitowanie otrzymania 70 guldenów przez M. Bershona, za pośrednictwem Karola Zbyszewskiego, za tenże sprzedany rękopis wraz z dwoma innymi przez niego oferowanymi manuskryptami jest przechowywane w rachunkach bibliotecznych (BCzart. rkps 12 733 t. 2).

²⁶ Hieronim Żychoń (1823–1881), emigrant we Francji po Wiośnie Ludów, sekretarz Anny z Zamoyskich Sapieżyny. W 1860 został wysłany do majątków Zamoyskich i sporządził spisy przechowywanych tam pamiątek ze zbiorów Czartoryskich. W liście do Andrzeja Zamoyskiego z 15 XII 1860 sędziwy książę Adam Jerzy pisał: „nie dziw się, że po trzydziestoletnim grobowem niejako rozłączeniu tyle przywiązania mamy do tych zestarzałych własności *sunt lacrimae rerum*. Prócz ich wewnętrznej lub ciekawej wartości, są z nimi połączone drogie wspomnienia i pamiątki, które winienem dzieciom przekazać, między innymi,

larii przybocznej [Iwana] Paskiewicza ze sto woluminów rękopisów puławskich (między nimi były własne rękopisy poezji [Franciszka Dionizego] Książnina²⁷), które skryte pod strychem u proboszcza [w] Końskowoli, po śmierci tego sędziwego kapłana przez policję odkryte i zabrane były²⁸. Ale i innymi dziwnymi nieraz drogami wracały biedne rozproszone wolumina do swych właścicieli. Tak np. dnia pewnego do jednego ze znanych obywateli w Warszawie przybył stary, nieznajomy mu mieszczanin puławski, a poprosiwszy go na osobność wydobyl tajemniczo spod sukmany wolumin i wręczył mu go, wzięwszy solenne zobowiązanie, że go sam do Paryża odwiezie i odda do rąk mego ojca [Adama Jerzego Czartoryskiego]. Był to manuskrypt znaleziony przez mularzy przy restauracji ołtarza w wiejskim kościele. Zawierał autografy Kopernika. [...] W kilkanaście lat potem u córki jego [kowała z Międzyrzecza], karczmarki w Siedlcach, hrabina Augustowa [Aleksandra z Potockich] Potocka²⁹ popasając, spostrzegła jakiś pergamin. Była to genealogia ks. Augusta [Aleksandra] Czartoryskiego, sporządzona z okazji ślubu z Zofią Sieniawską [1^ov. Dönhoff]. Nabyła go i w darze mi go przysłała. Niejeden numer puławski, niejeden antyk tuła się jeszcze po obcych rękach. Nie tracimy nadziei, sądząc po tym, cośmy już doświadczyli, że i z nich niejedno wróci może pod dach właściwy, tj. pod dach muzeum krakowskiego. [...] Po upływie dziesiątka lat, w r. 1869, po śmierci ordynata Konstantego Zamoyskiego, syn jego Tomasz³⁰ przy wejściu we władanie majątkiem odesłał resztę skrzyń zlokowanych w Klemensowie. Kilka z nich zawierało rękopisy, inne zaś zabytki i pamiątki z Domu Gotyckiego i Sybilli³¹.

i głównie, jest matki mojej wola, którą wszyscy zapewne, i wy i my zarówno, uszanować i dopełnić chcemy” (BCzart. rkps 6335, brulion listu).

²⁷ Obecnie: BCzart. rkps 2223 t. 1–2.

²⁸ Zbiory ukryto w kościele we Włostowicach, gdzie „od roku 1831 zachowane u ś.p. ks. Ignacego Dobrzyńskiego proboszcza parafii włostowickiej pamiątki z Puław pochodzące, a mianowicie książki, rękopisma i broń starożytna, niegdyś w Sybilli i Domu Gotyckim przechowywane, wyłączną własność księżny feldmarszałkowej Czartoryskiej stanowiące, które temuż w depozyt oddane były [...]” (BCzart. rkps 12242 t. 1: Kopia pisma Ludwika Malhomme’a, pełnomocnika Zamoyskich, do ks. Michaiła Górczakowa namiestnika Królestwa Polskiego, Warszawa 23 XI (5 XII) 1860, wraz ze spisem obiektów zarekwirowanych w r. 1853). Po śmierci duchownego w r. 1853 zostały zarekwirowane przez władze rosyjskie, ale dzięki podjęciu starań o ich zwrot, większość powróciła do biblioteki.

²⁹ Aleksandra z Potockich Potocka (1818–1892), córka Stanisława i Katarzyny z Branickich, żona Augusta Potockiego. Właścicielka dóbr międzyrzeczek po powstaniu listopadowym. BCzart. rkps 12239 t. 1: K. Drużewicz, „Wyjaśnienie co do Archiwum Książąt Czartoryskich w Sieniawie”, 14 X 1867: „Hrabina Potocka Augustowa właścicielka przybywszy do Międzyrzecza, przywiozła ze sobą p. Strzeleckiego swego archiwistę i bibliotekarza z Wilanowa. Ten przeziął te papiery co pozostały po Bahrynowskim i z tych co ważniejsze zabrał, a nawet poszukiwał w mieście i ponabycwał [...]. Wypadałoby pojechać jeszcze do Międzyrzecza, a może do Warszawy i Wilanowa do Pani hrabiny Potockiej, a w Międzyrzeczu u różnych osób dalej co się da lepszego wydobywać”.

³⁰ Konstanty Zamoyski (1799–1866), syn Stanisława Kostki i Zofii z Czartoryskich, ordynat. Żonaty z Anielą z Sapiehów. Ich synem i następnym ordynatem był Tomasz Franciszek (1832–1899), od 1869 żonaty z Marią z Potockich.

³¹ Odczyt Władysława Czartoryskiego wygłoszony na posiedzeniu Towarzystwa Historyczno-Literackiego, 8 stycznia 1882 r. w Paryżu (BCzart. rkps 7145; Bibl. Polska w Paryżu rkps 823. Rękopis i brulion odczytu ręką Lubomira Gadona z poprawkami ks. Władysława Czartoryskiego).

Po powstaniu listopadowym część zbiorów, w tym wiele tomów pochodzących z biblioteki poryckiej, m.in. *Acta Tomiciana*³², została wysłana do Tytusa Działyńskiego³³ do Kórniku. Stało się to początkiem trwającego długie lata sporu pomiędzy Biblioteką Czartoryskich i Biblioteką Kórnicką o prawa własności i o zwrot wielu rękopisów³⁴. W roku 1872 Biblioteka Książąt Czartoryskich została przewieziona z Paryża i tymczasowe schronienie znalazła w Kórniku. Leon Bentkowski³⁵, opiekujący się zbiorami przewożonymi z Paryża, na wyraźne polecenie księcia Władysława Czartoryskiego rozpoczął rozmowy z Z. Celichowskim i J. Działyńskim w sprawie rękopisów puławskich³⁶. Według Jana Działyńskiego Czartoryskim sprzedano za 12 000 dukatów 5/6 biblioteki poryckiej, a 1/6 Wiktor Czacki sprzedał Tytusowi Działyńskiemu za 2000 dukatów; wiele rękopisów miano zakupić bezpośrednio od Łukasza Gołębiowskiego³⁷, bibliotekarza biblioteki poryckiej, a później

³² W. Kętrzyński, *O Stanisławie Górskim kanoniku plockim i krakowskim i jego dziełach*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego” VI, 1871, s. 83–146; R. Marciniak, *Acta Tomiciana w kulturze politycznej Polski okresu odrodzenia*, Poznań 1983.

BCzart. rkps 7043 t. 17: w liście Adama Jerzego Czartoryskiego do Anny z Zamoyskich Sapieżyny z 22 IX 1850 znajdujemy opinie o zarządzaniu biblioteką sieniawską przez jej bibliotekarza Władysława Jana Sławińskiego. „Nieborak także miał najlepsze rekomendacje, a niemniej dlatego nic nie zrobił dla uporządkowania powierzonych mu zbiorów i porzucił na wszystkie strony książki i manuskrypta. Nie miał zdaje się dosyć energii aby coś odmówić osobom znacznym lub należącym do familii, których wpuszczał do Biblioteki jak wilczków do obory. Dość że wiele teraz brakuje i zapewne poginęło. Między innymi początek Akt Tomickiego, zawierający najważniejsze papiery [...]”.

³³ Tytus Działyński (1796–1861), syn Ksawerego i Justyny z Dzieduszyckich, od 1825 żonaty z Gryzeldą Celestyną z Zamoyskich, córką Stanisława Kostki i Zofii z Czartoryskich. Ich syn Jan był mężem Izabeli z Czartoryskich, córki Adama Jerzego i Anny z Sapiechów.

³⁴ BCzart. rkps 7289: Władysław Skrzydyłka, ówczesny bibliotekarz Czartoryskich, w liście do Władysława Czartoryskiego datowanym w Krakowie 22 XII 1869, donosił: „pisałem i mówiłem z [Wojciechem] Kętrzyńskim o vol[uminach] Puławskich. Przyrzekł takowe odszukać, ale nie chce sam p. Hrabieciu [Władysławowi Zamoyskiemu] mówić o nich, dopóki p. Hrabia nie poleci mu odszukać”.

³⁵ Leon Jarosław Bentkowski (1823–1889), podróżnik, bibliotekarz. W l. 1869–1871 sekretarz i skarbnik Szkoły Wyższej Polskiej na bulwarze Montparnasse, od jesieni 1871 – opiekun zbiorów Czartoryskich. Kustosz Zbiorów Książąt Czartoryskich w Krakowie.

³⁶ BCzart. rkps 7315: w liście do Władysława Czartoryskiego z Kórniku z 14 VI 1872 Leon Bentkowski, relacjonując spotkanie, napisał: „Hrabia powiedział mi, że jego ojciec kupował manuskrypta z różnych rąk, między innymi od Gołębiowskiego, że sam dostawał w podarunku od Księcia Adama rękopisma, że sobie nigdy nie przywłaszczał cudzej własności, a to co posiada w zbiorach czuje się w obowiązku zostawić w całości sukcesorom. Jeżeli jednak jakowe rękopisma należące do Biblioteki Księcia u niego się znajdują, to zwróci, ale do przejrzenia potrzebuje wolniejszego czasu później i zupełnego przekonania, że nie są jego własne [...]”. W liście z 15 I 1874 Bentkowski informuje o zwrocie przez J. Działyńskiego kilku ksiąg Tomicianów. Mimo gestów pojednawczych wzajemne stosunki w Kórniku między Z. Celichowskim a L. Bentkowskim nie były najlepsze. Świadczyć może o tym akapit z listu Z. Celichowskiego do Józefa Łepkowskiego z 14 II 1874: „Mogłyby jednakże zająć okoliczności, że musiałbym odmówić gościnności, gdybym miał słuszny powód do mniemania, że nie interes naukowy, lecz inne względy są zachętą do korzystania z Biblioteki”.

³⁷ Łukasz Gołębiowski (1773–1849), syn Józefa i Barbary z Kozłowskich. Historyk, członek i sekretarz Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk. Był bibliotekarzem Tadeusza Czackiego najpierw w Warszawie, a później w Porycku. Po sprzedaży biblioteki poryckiej przeniósł się do Puław. Od r. 1831 był bibliotekarzem w Warszawskiej Bibliotece Publicznej (Uniwersyteckiej). Po powstaniu musiał nadzorować wywóz polskich zbiorów do Rosji. Dymisjonowany w r. 1833 przez I. Paskiewicza, przeniósł się do swego majątku Kaźmierówka koło Hrubieszowa. Autor licznych prac bibliograficznych i historycznych.

biblioteki puławskiej³⁸. O ile za życia Działyńskich i Zamoyskich³⁹ pretensje nie pojawiały się na forum publicznym, o tyle zmieniło się to w latach trzydziestych XX wieku. Wzajemne animozje omal nie doprowadziły do wystąpienia przez Czartoryskich z pozwem sądowym przeciwko Zakładom Kórnickim, przekazanym państwu przez Władysława Marię Zamoyskiego⁴⁰.

Od roku 1848 opiekę nad zbiorami bibliotecznymi rodziny, tak w Paryżu, jak i w Sieniawie, przejął Władysław Czartoryski. W tymże roku, po zdjęciu sekwestru z dóbr galijskich, nałożonego jeszcze w roku 1846 przez władze austriackie, w obawie przed kolumnami wojsk rosyjskich maszerującymi na Węgry, Czartoryski wywiózł najcenniejsze zbiory z Sieniawy, najpierw do Drezna, do Adama Konstantego Czartoryskiego⁴¹, a później do Paryża. Przywieziony do stolicy Francji księgozbiór zdeponowano w mieszkaniu

³⁸ Takie argumenty podnosili także później w sporze Zygmunt Celichowski i Stanisław Bodniak. Stanowisku temu przeczy zachowany w zbiorach Biblioteki Czartoryskich (rkps 3233) „Rejestr ogólny Biblioteki Puławskiej” powstały po sprzedaży biblioteki poryckiej ks. Czartoryskiemu. Obejmuje on pełny spis zawartości każdej z pak przygotowywanych do przewiezienia do Puław. Jak zanotował Karol Druzewicz: „Porównując to pismo z pismem w rejestrze Biblioteki Poryckiej, widać rękę Pana Adama Radziwińskiego, który weryfikował książki, rękopisy itp., gdy te zapakowywane były w paki, jako sprzedane [jaśnie] O[świeconemu] Księciu wojewodzie do Puław”. Spis był prowadzony według szaf, w których przechowywano kolekcję Tadeusza Czackiego. Pod spisem wszystkich obiektów z szafy jest adnotacja do której paki zostały one włożone, co każdorazowo poświadczal swoim podpisem Adam Radziwiński. W podsumowaniu zapakowanych rękopisów wymieniono, że wywieziono 1558 tomów rękopisów liczących 146 358 sztuk z 1230 ½ arkuszami spisów oraz 2233 sztuk osobliwości (czyli m.in. obrazy, miedzioryty, mapy, medale). Nie podano liczby tomów książek. Nie ma żadnej adnotacji o jakimkolwiek podziale i rozproszeniu biblioteki poryckiej. Zachował się także „Rejestr Biblioteki Poryckiej ułożony po nieodżałowanym zgonie JW. Tadeusza Czackiego przez dozorcę tegoż zbioru Łukasza Gołębiowskiego dokończony w 1815 roku” (BCzart. rkps 2916 t. 1), w którym są rejestry rękopisów poryckich przygotowane przez Łukasza Gołębiowskiego, dokładne spisy dokumentów pergaminowych, miedziorytów, rzemiosła, medali potwierdzone przez Adama Radziwińskiego. Dokładny inwentarz księgozbioru z biblioteki poryckiej odnajdujemy w BCzart. rkps. 1185 i BCzart. rkps 1186.

³⁹ „Czując niebezpieczeństwo, a nie chcąc zachować w sobie żadnej goryczy, przypomniał sobie sprawę woluminów puławskich, które się dostały do Zbiorów Kórnickich i były powodem jego żalu do Ciebie, Kochany Hrabio i do p. Celichowskiego. Ale przypomniał sobie tylko na to, by ten żal do Was obu z duszy wyrzucić. Dla tego polecił mnie wyrazić, że wszelką urazę do Was zapomina i przebacza, że zrzeka się swych żądań do owych spornych woluminów i Tobie Panie Władysławie rękę serdecznej zgody podaje” – pisał, na żądanie umierającego Władysława Czartoryskiego, Lubomir Gadon w liście z 26 V 1894 do Władysława Jana Zamoyskiego (BCzart. rkps 7299 t. 4).

⁴⁰ M. Kosman, „*Bellum Civile*”. *Spory o rękopisy między Kórnikiem a Czartoryskimi* [w:] i d e m, *Z dziejów Biblioteki Kórnickiej*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1984, s. 95–124; J. Z a t h e y, *Pochodzenie rękopisów poryckich* (przedmowa do *Katalogu rękopisów średniowiecznych Biblioteki Kórnickiej*), Wrocław 1963, s. XXXIV–XL. Materiały niewykorzystane w obu wyżej wymienionych pozycjach odnaleźć można w BCzart. rkps 12 621: „Sprawa rękopisów puławskich w Kórniku”. Przechowywane są tu memoriały Mariana Kukiela i Stanisława Bodniaka oraz korespondencja, m.in. Władysława Czartoryskiego, Adama Ludwika Czartoryskiego, Adolfa Bnińskiego, Władysława Pocięchy, Jana Grochmalickiego, Józefa Kallenbacha, Stanisława Bodniaka, Karola Buczka, Mariana Kukiela.

⁴¹ Adam Konstanty Czartoryski (1804–1880), syn Konstantego i Anieli z Radziwiłłów, bratanek Adama Jerzego Czartoryskiego. W 1832 poślubił Wandę z Radziwiłłów, córkę Antoniego, namiestnika Wielkiego Księstwa Poznańskiego, i Fryderyki Ludwiki z Hohenzollernów.

Karola Sienkiewicza⁴², by dopiero po jego burzliwym rozstaniu z rodziną Czartoryskich, w latach 1858–1859 przenieść je częściowo do Hotelu Lambert, a częściowo do budynku Biblioteki Polskiej w Paryżu. Część zbiorów pozostała także w Krasiczynie, gdzie 2 maja 1852 roku wybuchł ogromny pożar, w którym doszczętnie spłonęły zabudowania i majątność. Nietknięte pozostały piwnice zamkowe, w których przechowywano zbiory Czartoryskich⁴³. Wydobyto je ze zgliszcz i przewieziono do Paryża. W Sieniawie pozostały głównie archiwa rodzinne dotyczące spraw ekonomicznych.

Paryż wydawał się Czartoryskim oazą spokoju i miejscem, które gwarantowało bezpieczeństwo zebranym przez lata skarbom. Niestety wojna francusko-pruska, a przede wszystkim Komuna Paryska obróciły wniwecz plany Czartoryskich. Po ustaniu walk Władysław Czartoryski począł szukać nowej siedziby dla swoich zbiorów. Początkowo zamierzał je umieścić w Kórniku, majątku szwagra Jana Działyńskiego. Trwające jednak nieporozumienia i spory wokół rękopisów puławskich zmusiły go do zmiany planów. W roku 1874 władze Krakowa ofiarowały na siedzibę Muzeum Czartoryskich miejski Arsenał, na co Czartoryski skwapliwie się zgodził, i od roku 1875 zbiory zaczęto systematycznie przemieszczać do Krakowa. Oddane na potrzeby kolekcji Arsenał miejski i dokupione później budynki służą do dzisiaj Muzeum Książąt Czartoryskich, które od roku 1876 udostępniało swe zasoby wszystkim zainteresowanym⁴⁴.

Zbiory wzbogacano tak nowymi zakupami, jak i też ofiarowywanymi przez wielu darczyńców kolekcjami lub pojedynczymi rękopisami. Polska niepodległa rozpoczęła z krajami, będącymi spadkobiercami państw zaborczych, długoletnie rozmowy na temat zwrotu zagrabionych dzieł sztuki, a komisje rewindykacyjne ostatecznie doprowadziły do częściowego zwrotu skarbów naszej kultury, w tym także tych pochodzących ze zbiorów Czartoryskich⁴⁵. Niestety jak już wyżej napisano, większość odzyskanych wówczas

⁴² Karol Sienkiewicz (1793–1860), sekretarz ks. Adama Jerzego Czartoryskiego, współpracownik Ł. Gołębiowskiego w Puławach, twórca Biblioteki Polskiej w Paryżu.

⁴³ BCzart. rkps 7043 t. 14: list syna Leona Sapiehy do matki Anny z Zamoyskich Sapieżyny, Lwów 20 V 1852: „Zapewne już Mamie wiadomy pożar zamku krasiczyńskiego. Było nam to bolesne, blisko dwadzieścia lat pracy i kosztów w kilku godzinach zniknęło. [...] Co do waszych rzeczy. Anusi [Anny z Sapiechów Czartoryskiej] wszystkie zachowane, część z nich w Krakowie u [Bolesława] Wielogłowskiego. Do baszty szlacheckiej że sklepiona ogień nie doszedł. Co do Mamy rzeczy; książki, ryciny i rysunki uratowane, posągi marmurowe spalone, brązowe w części stopniały. Porcelana chińska zachowana”; S. Kieniewicz, *Adam Sapieha, 1828–1854*, Lwów 1939, s. 31.

⁴⁴ J. Nowak, *Władze gminy miasta Krakowa wobec Muzeum Książąt Czartoryskich 1874–1939*, „Kra-kowski Rocznik Archiwalny” VII, 2001, s. 95–113; idem, *Ordynacja Sieniawska Książąt Czartoryskich. Plany – zamierzenia – realizacja*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” XLV, 2000, s. 158–159.

⁴⁵ E. Barwiński, *Rokowania z Austrią w sprawach archiwalnych*, „Archeion” 1, 1927, s. 79–92; I. Mamiczak-Gadkowska, *Polsko-niemieckie rokowania archiwalne po I wojnie światowej [w:] Polska i Europa w XIX i XX w. Studia ofiarowane prof. Stanisławowi Sierpowskiemu*, red. J. Kiperska, Poznań 1992, s. 125–139; P. Bańkowski, *Powrót do kraju po stu latach: rewindykacja rękopisów z b. Biblioteki Sztabu Głównego w Petersburgu, wywiezionych z Polski po upadku Powstania Listopadowego*, „Archeion” 8, 1930, s. 1–29; idem, *Rękopisy rewindykowane przez Polskę z Z.S.R.R. na podstawie traktatu ryskiego i ich dotychczasowe opracowania*, Warszawa 1937; J. Szczepański, *Rewindykacja polskich archiwaliów w świetle Traktatu Ryskiego [w:] Traktat Ryski 1921 roku po 75 latach. Studia*, pod red. M. Wojciechowskiego, Toruń 1998, s. 201–207. Zob. też: D. Matelski, *Problemy restytucji polskich dóbr kultury: od czasów no-*

dóbr kultury narodowej uległa zniszczeniu w czasie II wojny światowej. W roku 1950 samodzielne dotąd Muzeum Książąt Czartoryskich zostało włączone w strukturę Muzeum Narodowego w Krakowie. Przez następne lata zbiory rękopisów nie powiększały się, gdyż kolekcję uznano za zamkniętą. W roku 1991 powołano do życia Fundację Książąt Czartoryskich przy Muzeum Narodowym w Krakowie, której fundatorem jest Adam Karol Czartoryski. Została ona właścicielką zbiorów Czartoryskich. Od czasu uregulowania spraw własnościowych na powrót zaczęły wpływać rękopisy, głównie pochodzące z przechowywanych przez Czartoryskich przez wiele lat rodzinnych zbiorów z Hôtel Lambert lub Archiwum Domowego⁴⁶.

Podstawą badań nad utraconymi zbiorami rękopiśmiennymi Czartoryskich są dwa spisy powstałe w XIX wieku:

„Spis rękopisów Archiwum Książąt Czartoryskich”, rozpoczęty w Kórniku w roku 1872 przez Leona Bentkowskiego, obejmujący opisy sygn. 1–4000 (BCzart. rkps 12 339). Był on przez następne lata, aż do wybuchu II wojny światowej, podstawowym inwentarzem, uzupełnianym przez późniejsze wpisy kustoszów i badaczy porządkujących i opracowujących zbiory rękopiśmienne Czartoryskich: Józefa Łepkowskiego, Bolesława Biskupskiego, Józefa Kallenbacha, Karola Buczka, a przede wszystkim Mariana Kukiela⁴⁷. W spisie tym jednak wiele utraconych rękopisów jest nieopisanych, gdyż już w połowie XIX wieku trudno było odtworzyć pełny stan archiwum z przełomu XVIII/XIX wieku.

„Katalog manuskryptów J[ąśnie]O[świeconeg]o Ks[ięci]a Władysława Czartoryskiego od n[ume]ru 4001–5681”, który jest kontynuacją poprzedniego, a spisany został przez Leona Bentkowskiego i Bolesława Biskupskiego (BCzart. rkps 12 732).

Ważne informacje znajdziemy w innych rękopisach, pochodzących nie tylko z registry zbiorów⁴⁸. W niniejszym opracowaniu wykorzystano następujące tomy:

„Regest Biblioteki Poryckiej”, obejmujący spis rękopisów według chronologii panowania dynastii i władców Polski (BCzart. rkps 1184).

Katalog biblioteki puławskiej obejmujący opisy rękopisów z biblioteki poryckiej od nr 231 do nr 1549 (BCzart. rkps 2855). Jest to, spisana wieloma rękami, kopia katalogu (zob. identyczna kopia: BCzart. rkps 2916 t. 2) ułożonego według sygnatur nadanych w Puławach.

wożytnych do współczesnych: archiwa, księgozbiory, dzieła sztuki, pomniki, Poznań 2003; i d e m, *Grabież i restytucja polskich dóbr kultury: od czasów nowożytnych do współczesnych*, 2 t., Kraków 2006.

⁴⁶ A. Homecki, *Biblioteka Czartoryskich [w:] Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce*, oprac. D. Kamolowa przy współpracy T. Sieniackiej, wyd. I, Warszawa 1988, s. 116–130 oraz wyd. II, Warszawa 2003, s. 153–172; Pezda, *Zbiory rękopisów...*, s. 11–18.

⁴⁷ Józef Łepkowski (1826–1894), archeolog, prof. UJ, dyrektor Biblioteki Książąt Czartoryskich w Sieniewie i po jej przeniesieniu w Krakowie; Bolesław Biskupski (1849–1921), kustosz zbiorów Czartoryskich w Krakowie; Józef Kallenbach (1861–1929), historyk literatury polskiej, prof. UJ, dyrektor Muzeum Książąt Czartoryskich; Karol Buczek (1902–1983), historyk mediewista, aktywny działacz Polskiego Stronnictwa Ludowego, kustosz w Bibliotece Książąt Czartoryskich; Marian Kukiel (1885–1973), generał WP, historyk, prof. UJ, w l. 1930–1939 dyrektor Muzeum Książąt Czartoryskich, członek Rządu Polskiego na Uchodźstwie.

⁴⁸ O zachowanych katalogach zbiorów biblioteki poryckiej zob. D. Otwinowska, *Inwentarze i katalogi w zbiorach Biblioteki XX Czartoryskich [w:] „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU–PAN w Krakowie” XLVIII*, 2003, s. 420–422.

Inwentarz biblioteki poryckiej z autografem przedmowy napisanej przez Łukasza Gołębiowskiego⁴⁹, obejmujący wszystkie działy (BCzart. rkps 2916 t. 1). Część opisów jest pisana ręką Łukasza Gołębiowskiego, jak też Tadeusza Czackiego. Większość not Gołębiowskiego została przepisana przez kopistów. Opisy inwentarzowe rękopisów są bardzo ciekawe, gdyż stanowią jedyne źródło dla poznania zawartości utraconych ksiąg⁵⁰.

Kopia inwentarza biblioteki poryckiej, bez uwzględnienia Tek Naruszewicza (BCzart. rkps 2916 t. 2). Ciekawym jej uzupełnieniem są zaznaczone ręką Łukasza Gołębiowskiego sygnatury biblioteki puławskiej oraz późniejsze uwagi Karola Sienkiewicza i Hipolita Błotnickiego⁵¹. Być może był to egzemplarz, który służył do skonfrontowania wcześniejszych opisów z rękopisami po ich uporządkowaniu w Puławach.

„Rejestr ogólny Biblioteki Poryckiej” (BCzart. rkps 3233), obejmuje inwentarz 1558 sygnatur rękopisów w 79 szafach.

Korespondencja dotycząca zakupu biblioteki poryckiej, a także listy w sprawach ewakuacji biblioteki z Puław czasie powstania listopadowego (BCzart. rkps 12 167).

Muzeum w Puławach (BCzart. rkps 12 236): inwentarze, katalogi, dowody pochodzenia okazów muzealnych i bibliotecznych ułożone według miejscowości, m.in. Włostowice, Teofilpoł, Kozłówka, Klemensów, Warszawa, Podzamcze, Krasiczyn, w których były przechowywane zbiory puławskie po ewakuacji w roku 1831. Jest też zachowany krótki spis rękopisów wywiezionych do Petersburga.

„Rękopisma Biblioteki Puławskiej znajdujące się obecnie w Bibliotece Sztabu Głównego w Petersburgu” (BCzart. rkps 12 242 t. 2)

Inwentarz rękopisów Książąt Czartoryskich (sygn. 1–2000) sporządzony przez Antoniego Rutkowskiego⁵² (BCzart. rkps 12 280).

„Spis rękopisów Biblioteki XX Czartoryskich” spisany przez Władysława Skrzydyłkę⁵³ w Paryżu (BCzart. rkps 12 283).

„Spis rękopisów biblioteki XX Czartoryskich” spisany przez Władysława Skrzydyłkę w Paryżu, a kontynuowany przez Leona Bentkowskiego (BCzart. rkps 12 284).

„Katalog biblioteki Puławskiej [Antoniego] Rutkowskiego” (BCzart. rkps 12 285).

⁴⁹ Przedmowę Ł. Gołębiowskiego opublikował K. Buczek [w:] *Przyczynki do dziejów Biblioteki Poryckiej. Przedmowa Ł. Gołębiowskiego do rejestru Biblioteki Poryckiej*, „Przegląd Biblioteczny” XI, 1937, s. 22–33.

⁵⁰ *Nieznany list Juliana Ursyna Niemcewicza...*, s. 268: „Katalogu jest jeden tylko egzemplarz przy Bibliotece, ofiarowałem wraz zadatek p. Gołębiowskiemu [Gołębiowskiemu], żeby go przepisać kazał. Odpowiedział, iż by to trzy miesiące czasu zabrało, że rzecz prędsza i łatwiejsza, przepisać katalog ten z wiernej onego kopii w Bibliotece Puławskiej znajdującego się, co łatwo bardzo od Księcia Adama otrzymamy [...]. Księgi te, mówię, w miejscu wilgotnym długo w pakach duszone, pleśnieć i psuć by się mogły”.

⁵¹ Hipolit Jacek Błotnicki (1792–1886), literat i pedagog, sekretarz ks. Adama Jerzego Czartoryskiego, wychowawca kilku pokoleń Czartoryskich, gubernier Juliusza Słowackiego. Bardzo lubiany i szanowany na emigracji.

⁵² Antoni Rutkowski (1805–1873), emigrant, nauczyciel, bibliotekarz. Pracował w Bibliotece Polskiej w Paryżu w l. 1843–1848, by później (do r. 1865) objąć funkcję bibliotekarza w Bibliotece Książąt Czartoryskich przewiezioną do Hotelu Lambert.

⁵³ Władysław Skrzydyłka (1844–1876), w l. 1867–1870 bibliotekarz i archiwista Czartoryskich w Sieniawie i Paryżu.

„Manuskrypta brakujące w bibliotece JO X[ię]cia Władysława Czartoryskiego” (BCzart. rkps 12 293).

Sprawy zbiorów bibliotecznych (BCzart. rkps 12 733 t. 1), w tym: „Manuskrypta brakujące”; Leon Bentkowski, „Spis numerów brakujących w bibliotece rękopisów JO X[ię]cia Wł[ady]sława Czartoryskiego”, przed 1889 r.; „Manuskrypta puławskie” ręką Adama Smoleńskiego⁵⁴.

Kopia inwentarza sądowego zbiorów Książąt Czartoryskich należących do ordynacji i poza nią, z uwagami Stanisława Jana Gąsiorowskiego⁵⁵, Kraków 1938 (BCzart. 12 758).

Poza wspomnianymi źródłami rękopiśmiennymi w niniejszym artykule wielokrotnie odwoływano się do znakomitej pracy Józefa Korzeniowskiego⁵⁶: *Zapiski z rękopisów Cesarskiej Biblioteki Publicznej w Petersburgu i innych bibliotek petersburskich*, wydanej jako tom XI „Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce” (Kraków 1910). W odniesieniu do poszczególnych pozycji wykorzystano także inne publikacje.

Przy każdym z wymienionych poniżej rękopisów starano się albo wskazać obecne miejsce jego przechowywania, albo czas, kiedy uległ on zniszczeniu. W tym drugim przypadku podawano (jeżeli tylko można je było odnaleźć) informacje o zawartości utraconego dzieła, a czasami też jego proveniencję i dzieje aż do momentu włączenia do zbiorów Czartoryskich. W kilku przypadkach udało się znaleźć informacje o edycji całości lub fragmentu zniszczonego rękopisu.

Publikując poniższe zestawienia, nie chcemy wznowienia dawnych sporów czy wzniecenia nowych. Pokazujemy tylko, że rzeczy uważane za zagubione, często odnajdujemy i możemy z nich nadal korzystać. W wykazie poniżej ujęto też wiele dzieł, przy których nie ma jednoznacznej informacji o ich zniszczeniu. Wierzmy, że może gdzieś, ktoś skojarzy podany opis ze znanym mu rękopisem i okaże się, że spis braków będziemy musiał zostać zweryfikowany i poprawiony.

Rękopisy Biblioteki Książąt Czartoryskich

116 Teka Naruszewicza r. 1623. T. II

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 219–220.

„Vol. hoc deest: sine dubio Lutetiae amissum” (J. Korzeniowski, *Catalogus codicum manu scriptorum Musei Principum Czartoryski Cracoviensis*, vol. I, s. 16).

Nie przywieziony z Paryża.

230 Teka Naruszewicza 1758–1763

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 242.

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236; BCzart. rkps 12 280).

⁵⁴ Adam Smoleński (1836–1921), kustosz zbiorów Czartoryskich.

⁵⁵ Stanisław Jan Gąsiorowski (1897–1962), archeolog, historyk sztuki, prof. UJ, członek Polskiej Akademii Umiejętności, w l. 1942–1951 dyrektor Muzeum Książąt Czartoryskich.

⁵⁶ Józef Korzeniowski (1863–1921), historyk, bibliotekarz, pierwszy delegat Akademii Umiejętności do Stacji Naukowej w Paryżu i Biblioteki Polskiej. Autor t. 1 katalogu zbiorów rękopisów Biblioteki Książąt Czartoryskich. Kustosz Biblioteki Jagiellońskiej.

„Rękopisu brak. Zaginął w czasie rozproszenia zbiorów. Obecnie prawdopodobnie w Bibliotece Kórnickiej sygn. 458” (BCzart. rkps 12 758).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 458.

231 Akta z Krzyżakami za Jagiełły (na pergaminie)

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 254.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 156.

236 Akta za panowania Kazimierza Wielkiego, Ludwika i Jagiełły królów polskich

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 16–17.

„Wywieziony w r. 1831 przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie, sygn. Różn. F. ch. IV 55” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

246 Listy różnych osób do Jana Dantyszka wprzód chełmińskiego potem warmińskiego biskupa od 1537 do 1548 roku

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 294–297.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 230.

248 Zbiór listów Jana Dantyszka (kopie)

„Ta księga składa się z listów Jana Dantyszka, których oryginały zachowane są w Bibliotece Heylsburskiej [ob. Lidzbark Warmiński]. Na żądanie Stanisława Augusta króla polskiego zlecił je przepisać Ignacy Krasicki bisk[up] warmiń[ski]; miło znajdować w pozostałych Dantyszka pismach, serce cnotliwe, rozsądną w wielu zdarzeniach radę i przyjemną wymowę” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 313, BCzart. rkps 2855 s. 31).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 231.

260 Acta Tomiciana 1526–1527

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 319–322.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 225.

261 Acta Tomiciana 1518–1528

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2855 s. 42.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 223.

263 Acta Tomiciana 1528–1529

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 323.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 226.

288 Acta Tomiciana 1507–1548

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 344–346.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 222.

289 Acta Tomiciana 1546–1548

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 341.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 221.

290 Comitum de Górka, de Tenczyn et de Tarnów epistolae et varios

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 404–405.

„W tym rękopisie jest wzmianka o wywożeniu pieniędzy z kraju przez królowę Bonę, ożenieniu królowej Anny, interesach inflanckich, wtargnieniu Tatarów. Pierwszą połowę tej książki zajmuje ważny i burzliwy interes Heleny [Elżbiety Halszki] Ostrogskiej [...]. W drugiej połowie są listy oryginalne wielkiego Jana Tarnowskiego do [Jana] Przerębskiego i dwa listy syna jego Jana Krzysztofa [Tarnowskiego] kasztelana wojnickiego po śmierci ojca [...]” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 404–405; BCzart. rkps 2855 s. 58–59).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 251.

291 Cardinalis Hosii ad Sigismundum Augustum rege epistolae

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 405–406.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 252.

293 Akta za panowania Zygmunta Augusta 1559–1564

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 362–365

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 249.

294 Akta za panowania Zygmunta Augusta do 1565

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 389–392.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 241.

295 Zdarzenia od 1559 do 1562 zakończone dyaryuszem Sejmu Piotrkowskiego w r. 1565

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 369–375.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 257.

296 Dyaryusz poselstwa odbytego przez Franciszka Krasieńskiego archidiakona kaliskiego, sekretarza królewskiego od Zygmunta Augusta do Maxymiliana cesarza rzymskiego w 1566 posłanego

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 376–379.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 261.

297 Akta za Zygmunta Augusta 1556–1567

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 365–368.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 256.

298 Akta za Zygmunta Augusta 1563–1568

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 369.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 259

299 Diariusz Sejmu Unii, czyli zjednoczenia Korony Polskiej z W[ielkim] Księstwem Litewskim w roku 1569

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 398–403.

„Mowy Zygmunta Augusta noszą cechy światła i cnoty. Niedostatek śmiałości do skruszenia, niektórych dumnych, wanie się komu odkazać koronę zostawiły nam elekcję, a z nią zgubę kraju. Nikt dostatecznie sejmowi unii nie opisał. [Marcin] Bielski i [Łukasz] Górnicki mało opisem szczegółów na tym sejmie się zatrudniali. [Jan] Ponętowski opisał ten sejm jak poeta nie jak dziejopis. Licha kolumna w Lublinie nosi na sobie już teraz dość wytarty napis świadczący potomności czas, w którym unia nastąpiła. Ten dziennik jest jedynym źródłem materiałów do opisania tej sławnej epoki” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 398; BCzart. rkp. 2855 s. 69).

Wywieziony do Petersburga, do Biblioteki Sztabu Głównego rkps 26831 (BCzart. rkps 12236, 12242 t. 2).

304 Akta za panowania Zygmunta Augusta 1565–1572

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 392–395.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 242.

305 Akta za panowania Piastów i Jagiellonów od 1251 do 1576 roku

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 380–384.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 205.

314 Panowanie Zygmunta III. Wojna inflancka nr 1

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 507–508.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 293.

315 Panowanie Zygmunta III. Wojna inflancka nr 2

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 508–509.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 294.

316 Panowanie Zygmunta III. Wojna turecka 1598–1631

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 510–511.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 1399.

317 Panowanie Zygmunta III. Wojna moskiewska 1599–1618. Dodatek do niej poselstwa 1597–1627

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 513–521.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 1398.

319 Panowanie Zygmunta III. Skarb 1597–1602

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 482.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 1400.

321 Panowanie Zygmunta III. Duchowne. Elekcje na urząd 1597–1627

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 481.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 1401.

322 Akta za Zygmunta III. Sądowość, prośby o dobra 1597–1621
Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 1402.

323 Panowanie Zygmunta III. Drobne interesa, miscellanea 1595–1628
Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 511–512.
Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 1403.

324 Akta za panowania Zygmunta III z oryginałów złożone od 1588 do końca 1612 roku
Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 483.
Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 296.

325 Akta za panowania Zygmunta III z oryginałów złożone od 1613 do 1632 roku
Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 292.

326 Akta z różnych panowań od Zygmunta I aż do Zygmunta III
Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 506.
Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 245.

334 Akta od 1585 do 1606 roku

„Poznajemy z 53 i 182 karty, że ta książka była Jak[uba] Żeleńskiego. Znajduje się w niej sławny proces Krzysztof[owa] Zborowskiego. Prawidła jaki ma być rokosz i co na nim ma być stanowione. Pismo o bezkrólewicach. Instrukcje oryginalne posłom z Pińczowa do Zygmunta III ażeby nie postępował z wojskiem, ale łagodnych użył sposobów do nakłaniania umysłów przy rozdwojonej elekcji. Są jeszcze opisanie sejmu z 1590 i 1592 zwanego sejmem inkwizycji, znajdują się tu niektóre oryginały, reszta składa się z kopii współczesnych” (BCzart. rkps 2855 s. 105).

Wywieziony do Petersburga, BGSz 37 530(82-1-8).

„Wywieziony w r. 1831 przez Moskali do Petersburga, znajduje się obecnie w Bibliotece Narodowej na sygn. 37 350 /82-1-8/” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

344 Akta za panowania Zygmunta III od 1613 do 1620

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 495–502.

„Ten rękopis ciekawe zawiera wiadomości, szczególnie względem wojny moskiewskiej, jak to: protestację komisarzy polskich przed Erazmem Haideliuszem a Rossenstein [Erasmus Heide von Rassenstein] posłem cesarskim i że nie oni zerwania traktatów są przyczyną. Diariusz wyprawy pod Smoleńsk i do Moskwy z rękopisu własnej ręki Stanisława Żółkiewskiego; apologia Lwa Sapiehy przez Grzegorza Zdanowicza pięknym współczesnym charakterem z początkowymi literami złożonymi, gdzie wpływ tego męża do moskiewskiej i szwedzkiej wojny jest wyrażony” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 495; BCzart. rkps 2855 s. 115–116).

„W r. 1831 przez Moskali wywieziony do Petersburga, obecnie znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie na sygn. Różnojęz. F. ch IV 85” (BCzart. Rkp. 12 758). Spłonął w Warszawie.

346 Akta za Zygmunta III 1618–1621

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 505.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 330.

349 Dyaryusz wojny szwedzkiej w Inflanciech od 1620 do 1622 roku

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 506–507.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 331.

353 Akta za panowania Zygmunta III od 1587 do 1628 roku. Życie Ossolińskiego

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 127–129.

„List oryginalny [Antonio] Possewina i życie [Jerzego] Ossolińskiego przepisane z rękopisu własnej jego ręki czynią ten manuskrypt interesownym” (BCzart. rkps 2855 s. 127).

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

355 Dyaryusz Sejmów z lat 1623, 1625, 1626, 1628

Opis zawartości tomu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 467.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 338.

356 Dyaryusz Sejmów z lat 1623, 1625, 1626, 1628

„Ważne czterech sejmów za panowania Zygmunta III zdarzenia tym rękopisem są objęte. Dodane ku końcowi mowy Sobieskiego na późniejszych kraju obradach” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 467; BCzart. rkps 2855 s. 135).

Wywieziony do Petersburga, CBP Pol.F. IV 174 i 175.

„W r. 1831 wywieziony przez Moskali do Petersburga, znajduje się obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. sygn. 37 535 /60-2-11/” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

358 Sejm 1597. Apologia Żegockiego o nieprawne kupno Żywca przez królową Konstancję i różne miscellanea historyczne od 1623 do 1631 roku

„W tym rękopisie najpierwej się znajduje diariusz sejmu 1597 r., za łaski Piotra Myszkowskiego. Starał się na tym sejmie Kaetani [Enrico Caetani] legat papieski wciągnąć Polaków do związku z cesarzem przeciw Turkom, ale nie mógł tego dokazać, gdyż sejm wkrótce zerwanym został. Dalej następuje księga Mar[cina] Żegockiego pod tytułem: „Apologja”, w której dowodzi, że nieprawnie Żywiec przez królową Konstancję nabyty, gdyż władający Polską i ich małżonki kupować dóbr prawami mają sobie zabronione. Resztę księgi zajmują akta historyczne od 1623 do 1631. Ważniejsze między nimi są transakcje ze Szwedami, Turkami i Tatarami. Wyprawa wojenna i umowa z Kozakami zaporoskimi przez komisarzów Rzeczypospolitej w 1625 r. dopełnione, dokładnie jest opisana. W pięć lat po tym nowe z Kozakami wszczęły się zamieszki, staraniem [Stanisława] Koniecpolskiego ułatwione” (BCzart. rkps 2916 t. I s. 452–453; BCzart. rkps 2855 s. 136).

Dzieło *Apologia pro libertate Reipublicae et legibus Regni Poloniae* przypisywane jest także Andrzejowi Lisieckiemu, instygatorowi koronnemu. Zob. Bibl. Narodowa rkps 6620.

„W r. 1831 wywieziony przez Moskali do Petersburga, znajduje się obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Pol. F. Ch. IV 241” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

368 Akta za Zygmunta III i Władysława IV 1579–1638

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 538–542; BCzart. rkps 2916 t. II s. 847–850.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 982.

372 Akta za panowania Władysława IV do r. 1645

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 543–545; BCzart. rkps 2916 t. II s. 854–856.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 347.

374 Zwierciadło dzieł rocznych w Rzeczy Pospolitej i W[ielkim] Ks[ięstwie] Lit[ewskim] przez Zygmunta Stefana z Koniecpola Koniecpolskiego sędziego sieradzkiego, starostę rędzińskiego przed oczy podane. 1647

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 533.

„Ta książka zajmuje dzieła polskie od 550 do 1647” i późniejsza nota: „Zbutwiały” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 859).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 201.

381 Akta za Władysława IV i Jana Kazimierza przez Stanisława Radziwiłła

Zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 563.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 288.

397 Akta od 1620 do 1668 r.

„Jest to zbiór różnych mów i listów za panowania Zygmunta III i jego synów. Znajdują się tu niektóre szczegóły względem negocjacji z Moskwą, Tatarami, [Jerzym] Rakoczym i Szwedami. Widzieć można układy z wojskiem, mowy Jana Kazimierza, kiedy ustanowienie sukcesji doradzał” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 561; BCzart. rkps 2855 s. 162–163).

„Bez początku i końca” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 879).

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12236).

406 Mowy za Jana Kazimierza i Michała [Wiśniowieckiego] królów polskich

„Wśród licznych mniej ważnych wypisów z różnych autorów zebranych, znajdują się niektóre mowy, listy i uniwersały za panowania Jana Kazimierza i Michała. Niesnaski między arcybiskupem gnieźnieńskim Mikołajem Prażmowskim i hetmanem wielkim koronnym Janem Sobieskim) a królem tym rękopisem są wyjaśnione” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 594; BCzart. rkps 2855 s. 206).

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12236).

420 Dyaryusz sejmu drugiego odbytego w Grodnie 1688 (po niemiecku)

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 596.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 389.

454 Akta za Augusta II 1709 (T. 9 zbioru Szembeka)

„Zamieszanie domowe i wojna szwedzka od 1go lipca do ostatniego czerwca 1709. Obroty wojsk szwedzkich, tak w Rosji, jak i w Polsce. Tudzież czyniony im opór i wzajemne utarczki treść tego rękopisu stanowią” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 703–704; BCzart. rkps 2855 s. 249–250).

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

456 Akta za panowania Augusta II. Zamieszanie domowe i wojna szwedzka w 1710 (T. 11 zbioru Szembeka)

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 704.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 412.

486 Akta za panowania Augusta II. Zamieszanie domowe i wojna szwedzka od 1 Juli do ostat[niego] Xbra 1728 (T. 41 zbioru Szembeka)

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 719.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 427.

496 Akta za panowania Augusta II od 1697 do 1715. Kurlandzkie tom I

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 723–724.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 405.

498 Akta za panowania Augusta II. Od wstępu jego na tron do końca 1708. Negocjacje z dworem rosyjskim. Tom I

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 758.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 401.

499 Akta za panowania Augusta II od 1 stycznia 1709 do ostatniego Xbra 1710. Tom II

„Częste ze Szwedami utarczki, wiekopomne zwycięstwo pod Połtawą odniesione, które Piotrowi I nad Aleksandrem północnym dało pierwszeństwo, o chronieniu się pokonanego Szwedów monarchy i jego stronników w[o]jewo]dy kijowskiego [Józefa Potockiego] i g[enera]ła [Stanisława] Poniatowskiego do Benderu [ob. Bendery], robione przez nich intrygi ażeby pokój przez Turków z carem zawarty zerwać i Polskę na nowo zakłócić, treść tego rękopisu stanowią. Ciekawa jest kopia traktatu zawartego w Toruniu 20 8bra 1709 mocą którego związku przyjaźni między rosyjskim i polskim dworem sklezione na nowo, dawne urazy przypomniane, wydanie ministra carskiego [Jana Reinholda] Patkula w ręce Karola XII pusz[cz]one w niepamięć, a sekretnym artykułem Augustowi Drugiemu jako elekt[orowi] saskiemu Inflanty, carowi Estlandia zapewniona” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 758–759; BCzart. rkps 2855 s. 259).

Wg spisu Anny z Zamoyskich Sapieżyny, rękopis po powstaniu przekazany na przechowanie Teresie Kickiej (BCzart. rkps 12 236).

501 Akta za Augusta II 1713–1729

„Ważniejsze w tym rękopisie następujące są pisma: doniesienie, że Kozacy zaporoscy chcą się poddać pod protekcję Polski. List [Filipa] Orlika uwiadamiąjący, że traktat mię-

dzy carem a Szwecją na wyspie Atland [Wyspy Alandzkie] zawarty, przeciwko Augustowi jest wymierzony i chyba związek jego między Austrią i Anglią od tych zamachów ocalić go potrafi” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 759; BCzart. rkps 2855 s. 259).

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart rkps 12 236), później przekazany na przechowanie Teresie Kickiej.

510 Akta za panowania Augusta II 1720–1725

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 261.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 425.

538 Akta za panowania Augusta II. Manuskrypt [Stanisława Dunin-]Karwickiego o Rządzie Rzeczypospolitej [*De ordinanda Republica seu de corrigendis defectibus in statu Reipublicae Poloniae*], 1709

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

547 Akta za panowania Augusta II od 1715 do 1717 r. Związek wojska pod Gorzycami i konfederacja tarnogrodzka (mss. Lubomirskich)

„Książka ta należała do biblioteki ks. [Stanisława] Lubomirskiego marsz[alka]. Przebywanie saskich żołnierzy w Polsce i wyciskanie kontrybucyj dało powód wojsku polskiemu zawarcia związku, którego marszałkiem Władysław Garczyński okrzyknięty, wkrótce potem nastąpiła w Małej Polsce konfederacja pod łaską Stani[sława] Ledóchowskiego w celu wypędzenia Sasów. Te poróżnienia stały się przyczyną różnych bitew i zamieszek. Sasi objęli Zamość, gdzie pokój zawrzeć usiłowano, podobnież starano się i w Rawie, ale nieoznaczenie czasu do wyjścia cudzoziemskiego żołnierza, wymaganie kontrybucji dla zapłacenia żołdu, te ugodę zerwało. Wielkopolska i Litwa przystępuje do tarnogrodzkiej konfederacji. Piotr Wielki odbiera od związkowych zapewnienie, że nie myślą sprzyjać Szwedom i ofiaruje im pośrednictwo dla pogodzenia ich z królem. Jakoż w Lublinie zjazd nastąpił, dokąd przybył Dołhoruki [Grigorij Fedorowicz Dołgoruki] poseł rosyjski, bisk[up] kujawski [Felicjan Konstanty Szaniawski], [Jakub Henryk] Flemming generał i posłowie od konfederatów. Już skłaniano się do zgody, ale wnet z przyczyny Sasów nieprzyjazne zaczęły się kroki. Rozpoczęto negocjacje w Warszawie do których i [Stanisław Chomętowski] Chomentowski w[ojewo]da mazowiecki ze strony króla przydany. Ugoda na dniu 20 stycznia 1717 podpisana, potwierdził ją sejm pacyfikacyjny na to jedynie zwolany. Mocą tej umowy zapewnił król, że saski żołnierz wnet do kraju powróci, wszystkie konfederacje i związki skasowano, zabroniono ich na czas dalszy, a dla zabezpieczenia żołdu wojskowym stałe wyznaczono podatki” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 732–733; BCzart. rkps 2855 s. 280).

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

560 Akta za panowania Augusta II 1724–1725

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 286.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 426.

561 Akta za panowania Augusta II 1724 i 1725

„W czasie procesji Bożego Ciała studenci u Jezuitów biorący edukację przymuszali mieszczan [Torunia] do zdejmowania kapeluszków. Z tego powodu wszczął się rozruch a potem bitwa pomiędzy studentami a pospólstwem, po której klasztor i kościół Jezuicki zrabowany. Sądy zadworne asesorskie przez wyznaczonych do tego komisarzy sądziły tą sprawę. Na mocy wypadłego dekretu prezydenta [Jana Gotfryda Rosnera] i 9 występniejszych śmiercią ukarano. [Jakub Henryk] Zernecke wiceprezydent, który podobnego miał doznać losu, za wstawieniem się katolików, otrzymał darowanie winy. Prócz tego nakazano miastu 22 000 zł Jezuitom wypłacić, kościół N[ajświętszej] Panny i klasztor przy nim będący na szkołę luterską obrócony, katolikom zwrócić. Ten wyrok wykonany i sejmową potwierdzony uchwałą. Obce mocarstwa to jest Rosja, Anglia, Dania, Szwecja, Prusy i Holandia obstając przy oliwskich traktatach, które przez ten dekret miały być naruszone, mocno za dysydentami wdawały się, ale potem to wszystko uśmierzyło się powoli. Wszystkie pisma wówczas wychodzące cały ciąg procesu, listy, kazania, wiersze tu są zawarte. I dokładnie cały ten interes wyłuszczają” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 762; BCzart. rkps 2855 s. 286).

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

568 Die Vornehmste Geschichte des Reichs Pohlen bey der Regierung Augusti II 1735

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 396.

572 Listy oryginalne 1733. Rozprawa o monecie

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 294.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 432.

575 Akta za panowania Augusta III 1733–1735

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. 2 s. 534.

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 434.

596 Kommissya żupna 1762

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

598 Akta 1758–1763

Niepełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 1184 s. 329.

„W tych aktach głosów ad Senatus Consillium 48, a drukowanych w interesie kurlandzkim szt. 19” (BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 773).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 458.

824 Inwentarz i opisanie zamku warszawskiego, 1769

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

868 Summaryusz senatus-consiliów 1676–1773

„Znajdują się tu sumariusze senatu consiliów od 1676 do 1773 roku w Archiwum Rzeczypospolitej dawniej znajdujących się. Kiedy oryginały w obcych są rękach przynajmniej treść tu wypisana i nie mało ułatwia pisanie historii” (BCzart. rkps 2855 s. 341).

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

876 Traité d'amitié et de garantie de la part de la Russie entre Catherine II et Stanislas Auguste Roi de Pologne signé à Varsovie le 13/24 Fevrier 1768

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

900 Economie publique

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

904 Notaty Naruszewicza do I tomu Historji Polskiej

„Zapewne pożyczono w 1824 r. [Samuelowi Bogumiłowi] Lindemu”.

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

905 [Antoni Sebastian Dembowski], Traité politique et géographique du Royaume de Pologne contenant l'ordre avec lequel ce Royaume se gouverne dans les affaires publiques. Ouvrage très instructif pour la jeune noblesse du pais qui veut avoir une parfaite connoissance de sa patrie

„Przez Bibliotekę Ord[ynacji] Zamoyskich zatrzymany, a nie zwrócony, znajduje się obecnie w jej zbiorach” (BCzart. rkps 12 758).

Ob. Bibl. Narodowa. Bibl. Ordynacji Zamojskiej rkps 874.

1039 Inwentarz Niepołomic w roku 1560 z wybitym na okładce napisem: *Inventarium proventuum Praefecture Nyepolomicensis*

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 268.

1040 bis Rachunek dochodów z kwarty prowincyi małopolskiej 1565

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 280).

1052 Inwentarz archiwum koronnego krakowskiego przez Kromera 1551

„Od 1 do 157 k. inwentarz papierów w Archiwum Koronnym Krakowskim znajdujących się zrobiony w roku 1551 przez Marcina Kromera kanonika krakowskiego i warmińskiego z polecenia Jana Ocieskiego podkanclerzego koronnego, za rozkazem Zygmunta Augusta” (BCzart. rkps 2855 s. 357).

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

1058 Inwentarz dóbr Koziczek i Kuchar z wybiciem na okładce: *Regestum perceptorum et distributorum bonorum Kossiczki et Kuchari Anno 1540*

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

1064 Katalog ksiąg Biblioteki Podhoreckiej

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).

1107 Zbiór Łoyki. Pisma publiczne. Wołochy i inne narodowe, zbioru Kromera. Zbiór akt publicznych z Mołdawii i Turkami, tudzież inwentarz papierów w skarbcu krakowskim przez Kromera

Opis rękopisu zob. S. Kutrzeba, *Catalogus Codicum Manu Scriptorum Musei Principum Czartoryski Cracoviensis*, vol. II, Cracoviae 1908–1913 s. 101.

Wypożyczony do Archiwum Głównego w Warszawie 2 IV 1930 r. Spłonął w Warszawie.

- 1120** Zbiór Łoyki. Pisma publiczne. Prusy, Litwa
Opis rękopisu zob. S. Kutrzeba, *Catalogus Codicum Manu Scriptorum Musei Principum Czartoryski Cracoviensis*, vol. II, Cracoviae 1908–1913 s. 106.
Wypożyczony do Archiwum Głównego w Warszawie 10 X 1934 r. Spłonął w Warszawie.
- 1128** Zbiór Łoyki. Zbiór akt publicznych względem Sandomierza i Sieradza
Opis rękopisu zob. S. Kutrzeba, *Catalogus Codicum Manu Scriptorum Musei Principum Czartoryski Cracoviensis*, Vol. II, Cracoviae 1908–1913 s. 107.
Wypożyczony do Archiwum Głównego w Warszawie 10 X 1934 r. Spłonął w Warszawie.
- 1134** Zbiór Łoyki. Juridica
Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).
- 1140** Notaty historyczne Xcia Jabłonowskiego
Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).
- 1179** Uwagi literackie. Notaty. Katalogi ksiąg i pisma do Tadeusza Czackiego
Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie, później przekazany na przechowanie Teresie Kickiej (BCzart. rkps 12 236).
- 1191** Notaty z ksiąg przez [Tadeusza] Czackiego czytanych porządkiem abecadła. Dziennik sejmu 1789
Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).
- 1196** Nowy i Stary Testament z X wieku
Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12 236).
- 1198** Biblia na pergaminie z malowaniami, 1433
„Biblia na pergaminie z malowaniami i złoceńiami pisana przez Jędrzeja dla ks. Grzegorza kanonika i oficjała sandomierskiego, plebana kościoła św. Pawła za murami sandomierskimi w roku 1433. Jak widzieć można na karcie 625 stamtąd dostała się klasztorowi Benedyktynów na Łysej Górze” (BCzart. rkps 2855 s. 414).
Opis zawartości zob. M. Hornowska, H. Zdzitowiecka-Jasieńska, *Zbiory rękopiśmienne w Polsce średniowiecznej*, Warszawa 1947 s. 328.
Wywieziony do Petersburga (Lat. F I vel. 80), rewindykowany po traktacie ryskim, spłonął w Warszawie.
- 1199** Commentarium in evangelium S. Ioannis autore Ioanne Pordniero [Perdmerus] (z r. 1440)
Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart rkps 12 236).
- 1200** Tłumaczenie pisma S. Genesis na pergaminie
Wywieziony do Petersburga, CBP Lat. FI vel.32.

1201 Tłumaczenie Apocalipsis S. Jana. Z biblioteki Jakuba Sienińskiego 1459

„Tłumaczenie Apokalipsis Św. Jana gładkim i czytelnym charakterem wypisane. Wiadzieć można, że ta Księga dostała się Jakubowi z Sienna proboszczowi gnieźnieńskiemu i krakowskiemu w 1459 (patrz na k. 40 i 130). Właściciel jej został w 1473 r. arcybiskupem gnieźnieńskim pod imieniem Jakuba III Sienińskiego” (BCzart. rkps 2855 s. 415).

„Wywieziony przez Moskali do Petersburga w r. 1831, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q vel. I 125” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1202 Ewangelie Ś. Barnaby apostoła libro rarissimo

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Hisp. Q. ch. I 1” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1203 Ewangelie na różne Święta

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. vel. I 73” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1204 Ewangelieści, dalej listy S. Pawła i Apocalipsis na pergaminie z XIII wieku

„W tym rękopisie na pergaminie pisanim najpierw się znajdują ewangelie, dalej listy św. Pawła, na końcu Apokalipsis. Ten rękopis jest wieku XIII” (BCzart. rkps 2855 s. 415).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. O. vel. I 50” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1205 Graduale F. G. K. Radomscen[is] [...], 1493

Graduał z klasztoru franciszkanów w Radomsku.

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. vel. I 86” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1206 Graduale 1528

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. vel. I 113” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1208 Brewiarz na pergaminie z malowaniami

„Ten rękopis na pergaminie z malowaniami i złoceńcami wszystkie nabożeństwa kościelne w sobie zawiera” (BCzart. rkps 2855 s. 416).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. vel. I 47” (BCzart. Rkp. 12758). Spłonął w Warszawie.

1209 Brewiarz na pergaminie z malowaniami

„Ten rękopis na pergaminie czyli Brewiarz wszystkie modlitwy w kościołach używane w sobie zawiera” (BCzart. rkps 2855 s. 416).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. vel. I 82” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1210 Brewiarz na pergaminie z XII wieku
„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12 758).

1213 Rytuał na pergaminie z XV wieku
„W tym rękopisie na pergaminie Rytuał czyli wszystkie obrządki kościelne są opisane. Ten rytuał pisany jest w 15m wieku” (BCzart. rkps 2855 s. 420).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. vel. I 197” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1214 Missale
„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. vel. I 191” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1215 Książka kościelna na pergaminie z XIV (XIII) wieku
„Ta książka znajdowała się w bibliotece Samuela Maciejowskiego biskupa krakowskiego. Zawiera modlitwy i pacierze. Abrewiacje liter w pisaniu dowodzą, że ten rękopis jest 13 wieku” (BCzart. rkps 2855 s. 416).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. vel. I 169” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1218 Psalmy niemieckie na pergaminie
„Dawna ortografia tak liter i charakteru okazują, że ten rękopis jest 14° wieku” (BCzart. rkps 2855 s. 420).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Q. vel. II/I/1” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1219 Brewiarz dla kościołów polskich na pergaminie z malowaniami
„Ten Brewiarz dla Benedyktynów pisany w Polsce zawiera w sobie Święta tych Polaków, których Kościół w liczbę świętych umieścił. Ten Brewiarz czyli bardziej skazówka do tej księgi pacierzów ma swój początek od przełożenia potrzeby zachowania jednakowych prawideł w nabożeństwie. Na k. 77 opisuje ten brewiarz, że w 1472 roku pierwszy raz święcono Polsce święto św. Heleny. Na k. 66 i 67 tabele są do znalezienia lat przestępnych, na których czele rok 1475 i 1476 położony. Zdaje się, że pisana jest ta księga między rokiem 1472 i 1476. Tak krótkie nadmienienie jakie tu jest o Ś[wię]tych nie dozwoliło mi zważyć czyli historia o św. Stanisławie jest też sama, którą Długosz napisał” (BCzart. rkps 2855 s. 420–421).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. vel. I 122” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1220 Książka nabożna na pergaminie Grzegorza z Mogiły 1492
„Z malowaniami i złoceńiami ozdobnie pisana przez brata Grzegorza z Mogiły w roku 1492 jak można widzieć na karcie 248” (BCzart. rkps 2855 s. 421).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. O. vel. I 127” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1221 Komentarz S. Augustyna pism S. Jana na pergaminie

„Niezmierną pracą przepisany przez Jana Długosza kanonika krakowskiego testamentem zapisany pustelnikom św. Pawła przy kościele św. Michała i św. Stanisława na Skalce mieszkającym roku 1472 dnia 18 czerwca” (BCzart. rkps 2855 s. 421).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. vel. I 58” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1222 Rękopism grecki, komentarz Ś. Chryzostoma na listy do Koryntian

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Grec. 145” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1223 Dialogo S. Gregorii papae

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. vel. I 126” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1224 Dialogo S. Gregorii papae z XI wieku

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. vel. I 26” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1225 Liber sententiarum z XI wieku

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. vel. I 95” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1226 S. Bernardi. Speculum Beate Virgo Mariae

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12758).

1227 Rękopism teologiczny różnych kazuistów

„Ta księga teologiczna pełna różnych kazusów i odpowiedzi na nie, wzbogacona przypisami” (BCzart. rkps 2855 s. 422).

Wywieziony do Petersburga, CBP Lat.FXVII 7.

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. ch. I 293” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1228 Rękopism teologiczny Alfonsa z Boletu z Zakonu Pustelnicznego św. Augustyna

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. ch. I 521” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1229 Pisma teologiczne Nicolai de Blone

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 422–424.

„Ta księga zdaje się być w początkach piętnastego wieku. Zawiera pisma teologiczne Mikołaja z Błonia” (BCzart. rkps. 2855 s. 422).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. ch. I 186” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1230 Rękopism teologiczny, XV w.

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. ch. XVII 7” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1231 Rękopism teologiczny na papierze i pergaminie z XV wieku (3 traktaty: Alberta Wielkiego, Engelberta z Egmontu i Jana Gersona)

„Ten rękopis pisany jest na początku XV wieku, częścią na pergaminie, częścią na papierze jak to można widzieć na k. 617. Dzieło Mateusza z Krakowa doktora teologii o N[ajświętszym] Sakramencie czyli ten manuskrypt szacownym w zbiorze polskim” (BCzart. rkps 2855 s. 424).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. vel. I 81” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1233 Różne pisma duchowe, częścią na pergaminie częścią na papierze pisane
Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 424.

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. ch. I 99” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1234 Rękopism teologiczny. Postylle na Ewangelie

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 425.

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. F. ch. I 249” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1235 Josephi Iudaei antiquitates, rękopis iluminowany

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Class. Lat. F. vel. 6” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1236 Distinctiones fratris Lechi ord. Fratrum Praedicatorum na pergaminie z XV wieku

„Rękopis na początku XV wieku na pergaminie ozdobnie pisany. Początkowe litery kolorowe, pierwszą kartę zdobi rysunek i cokolwiek złocenia. Księga ta zawiera nauki moralne rozdzielone podług porządku alfabetycznego ułożone, których treść i powód dają słowa w rejestrze wyszczególnione. Mnóstwo cytacji. Ostatnia karta, współczesnym charakterem, zawiera nowinę o wyborze Piotra z Kandii [Piotr Philarges di Candida] rodem Greka na papieża. Wybór ten nastąpił w czasie pizańskiego Consilium 1409 roku. Nowoobрани papież przybrał imię Aleksandra V; był on następcą złożonych w czasie tego Consilium Benedykta XIII i Grzegorza XII. Cieszy się autor tej notaty ze związku kościoła greckiego z łacińskim, chociaż ten istotnie dopiero w czasie florenckiego soboru nastąpił, w czasie soboru zaczętego w 1439 skończonego w 1443 za Eugeniusza IV. Gdyby się nie wnioskowało ze składu liter nawet, przypis ten współczesny może tej samej ręki, dowodzi starożytności rękopisu; nic jednak przekonywać nas nie może ażeby do polskiego należał zbiór” (BCzart. rkps 2855 s. 425–426).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. vel. I 141” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1237 Liber de instructione Simplicium Sacerdotum per fratrem Johannem Merkielin Lectorem Conventus Vredebergensis ordinis heremitarum S. Augustini

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. vel. I 189” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1238 Reguła dla zakonu S. Ducha na pergaminie

„Rękopis na pergaminie [...] wieku to jest Reguła dla Zakonu św. Ducha w Krakowie przepisana przez Ksawerego dziekana Św. Marii i Stefana Kardynała z woli Ojca Św.” (BCzart. rkps 2855 s. 426).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. vel. I 208” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1239 Teologia. Dayrie z Lombardii

„Ten rękopis na pergaminie zawiera w sobie 245 decyzji częścią teologicznych, częścią kanonicznych w różnych kazusach, ile się zdaje z Mistrza Piotra Lombarda powszechniej pod imieniem Magistri Sententiarum znanego. Zdaje się być pisany na początku XV wieku” (BCzart. rkps 2855 s. 426).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. vel. II 20” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1241 Różne pisma teologiczne

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 429.

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12 758).

1243 Rozmaite pisma teologiczne

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps. 2855 s. 430–431.

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. ch. I 199” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1244 Opera Petri Illicini

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 429.

„W tym rękopisie znajdują się dzieła Piotra Illicina [Petrus Illicinus] doktora i kanonika ołomunieckiego. Ten Piotr Illicin po śmierci Jerzego Libana greckiego języka uczył w Akademii Krakowskiej, na karcie 253 tego rękopisu z wdzięcznością wspomina łaski Polaków. Wyraża, że Samuela Maciejowskiego uczył filozofii i prawa. Idylle, satyra, nagrobek Biona [*Epitaphium Bonis, idyllium elegantissimum e graeco Mioschi translatum*], mowa o człowieku i naukach, na koniec ostrzeżenie do Siedmiogrodzanów są dziełem tego pisarza, które w Krakowie drukowane zostały” (BCzart. rkps 2855 s. 431).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Lat. Q. ch. I 339” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1255 Abregé de l’Histoire sacrée

„[...] qui renforme d’excellentes Lecons pour la Jeunesse à Dieu en soit l’honneur et la Gloire” (BCzart. rkps 2855 s. 433).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Franc. Q. ch. I 114” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1257 O straży serca Ś. Makarego. Tłumaczenie przez ks. Faustyna Grodzickiego nauczyciela Tad[eusza] Czackiego

1258 Rękopism na pergaminie, różne dzieła duchowne w sobie mający
„Ten rękopis w Rzymie nabyty i przywieziony do Polski w roku 1621” (BCzart. rkps 2855 s. 434).

1260 Kazania i życia Świętych (Dar Hoffego dla Ignacego Potockiego)
„Rękopis starożytny teologiczny Ignacemu Potockiemu przez p. Hoffe komisarza dany, zamykający w sobie kazania i życia ś[więtych], w których rzędzie i polskich mieści” (BCzart. rkps. 2855 s. 436).

1261 Nauki o SS. Andrzeju, Barbarze, Mikołaju [...] na pergaminie
„Rękopis na pergaminie z tytułami czerwonymi i pierwszymi literami złożonymi zawierający w sobie nauki o św. Andrzeju, Barbarze, Mikołaju, Łucji, Łazarzu, Tomaszu, Stefanie, Janie Ewangelicie, Innocentym, Tomaszu kantuańskim [Tomasz Becket], Sylwestrze, Feliksie, Antonim, Fabianie i Sebastianie, nawróceniu św. Pawła, Janie Chryzostomie, Walentym, Katarzynie, Mariaszu [Macieju]” (BCzart. rkps 2855 s. 436).

1262 Postilla Wiganda 1417
„Postylla na Ewangelię św. Mateusza. Ta postylla Viganda [Mikołaja Wiganda] pisana jest w roku 1417 przez Swentosława Dun. Wujka jako o tym świadczy koniec całego rękopisu. Księga zaś należała do parafii kościelnej w Bodzęcinie, dzisiaj Borzęcinie miasteczku w[ojewó]dztwa sandomierskiego” (BCzart. rkps 2855 s. 436).

Uwaga Karola Sienkiewicza: „Potocki na m[anuskry]pcie napisał «Postilla na Ewangelię ś. Mateusza». Jest to raczej postylla należąca do plebana Macieja” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 731).

1263 Kazania na Święta całego roku, na pergaminie

1264 Zbiór Żywotów Świętych Jacobusa de Voragine
„Zbiór żywotów świętych i bajki nabożne. Ten rękopis jest częścią zbioru żywotów świętych i bajek nabożnych które sławny Jakub de Avoraigne inaczej a Voraigue nazwany, dominikan i arcybiskup genueński w XIII wieku pisał. Wstąpił do zakonu w 1240, został arcybiskupem genueńskim w 1292, umarł w 1292 14 lipca. Czas pisania tego dzieła widzimy wyrażony na karcie 526, kończąc dzieje cesarzów i papieży pisze o Fryderyku II cesarzu i mówi *quo deposito et mortus. Sedes Imperii hodie usque vacat*. A za tym to dzieło było skończone między 1250 a 1274 rokiem. (Innocenty IV w przytomności soboru całego zrzucił z tronu Fryderyka II [Hohenstaufa] 1245 17 lipca. Fryderyk umarł 1250 13 grudnia. Wiadomo jak Ryszard [z Kornwalii], Alfons [z Kastylii] i Rudolf [Habsburg] ubiegali się o otrzymanie prawności swego wyboru. Widzimy w Odoryku Rajnaldzie pod rokiem 1274 nr 56 dopiero list Grzegorza X z 26 września, w którym Rudolfa królem rzymskim przyznaje). Te zaś tak pięknie przepisane okazuje ten charakter jaki we Włoszech w średku 15° wieku, w Polsce po 1500 roku, zaczął być znany. Rękopis ten należał do Krzyszto-

fa Szydłowieckiego wojewody krakowskiego kanclerza koronnego a wielkiego przyjaciela Erazma Rotterdamskiego. (Oprócz listów Erazma widzieć można przypisy dzieła Lingesa od Erazma.) Przed 1szą kartą jest herb właściciela z dwoma portugalskim i jerozolimskim orderem i wydrukowane wiersze do znamienia herbowego stosowne. To jest pierwsza Szydłowieckich w Polsce biblioteka, w której ile wiedzieć mogę, drukowane napisy właściciela na książkach przylepiano. Na k. 65 pod obrazem św. Augustyna złotymi literami napisano: *Franciscus Ven hoc Fieri fecit*. Kto zaś był rozkazujący pisać i malować z wielkim nakładem dojsć nie mogłem. Od ś[więta] N[ajświętsz]ej Panny Wniebowzięcia pisze autor w tym dziele życia ś[więtych]. Każdej uroczystości jest mniejsze lub większe przez malarza czynione wyobrażenie. Na k. zaś 268, 274, 352, 374, 376, 395, 396, 407, 425, 427, 491, 526, i 524 są tylko same rysunki bez malowania. Zdaje się nawet w tych rysunkach lepsza proporcja osób niż w malowaniu. Gdzie zaś chciał o etymologii imienia którego świętego pisać, na samym początku umieszczał nader pięknie malowane ptaki, zwierzęta, szarańczę i żaby” (BCzart. rkps 2855 s. 436).

Wywieziony do Petersburga, BCP. Lat. F I 206.

Ob. *Bibl. Narodowa rkps 3316*.

1265 Pismo o spowiedzi i mszy Świętej, a dalej Żywoty Świętych

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 438.

1268 Życie Św. Kunegundy i Św. Salomei na pergaminie

Opis zawartości rękopisu z biografiami świętych zob. BCzart. rkps 2855 s. 439–441.

Por. *Bibl. Kórnicka PAN rkps 82*.

Ob. *Bibl. Narodowa. Bibl. Ordynacji Zamojskiej rkps 127*.

1274 Homilie greckie, na pergaminie

1275 Ewangelie greckie

„Księga grecka na pergaminie. 4 Ewangelistów” (BCzart. rkps 2855 s. 442).

1276 Księga hebrajska Aparium wydana przez Szlome z Trok

„Księga hebrajska Apirium. Wydany przez uczonego teologa Szlomy Aronowicza z Trok na żądanie Jakuba Tryglanda sławnego w Holandii i Juchorona Uffendorfa oraz innych tym podobnych osób, którzy chcieli dociec przyczyny rozróżnienia się karaitów z talmudystami. Zawiera w sobie dysputy między Żydami i karaitami. Podzielony na dwie części: pierwsza nazywa się *Rachabam Ben Szloma* ukazująca sprawiedliwe obrządki karaitów. Druga zaś część nazywa się *Jarabam Ben Neybatt* dla przyczyn przełożonych przez autora w przedmowie. Ta księga darowana do biblioteki Tadeusza Czackiego celem wydania ją na świat w roku 1804 m[iesią]ca Xbra 11 dnia przez podpisanych Józef syn Abrahama Starego nazwany Kapłanowski; Samuel syn Abrahama Sędziego nazwany Kałbanus obywatel trocki; Szymka syn Zoracha nazwany Firkiewicz; Abraham syn Szymcha Starego nazwany Kubicki” (BCzart. rkps 2855 s. 442).

1277 Księga żydowska Seyfer Amides 1380 r.
 „Księga żydowska Seyfes Amides Esre barbe czyli o 10 przykazanich” (BCzart. rkps 2855 s. 443).

1279 Księga ormiańska, na pergaminie
 „Księga ormiańska na pergaminie z czerwonymi pisaniami” (BCzart. rkps 2855 s. 443).

1280 Psalterz syriacki
 „Psalterz syriacki, brzegi złożone z pismami czerwonymi i nieco z kwiatami” (BCzart. rkps 2855 s. 443).

1281 De humana felicitate, po hebrajsku, grecku i po łacinie, na pergaminie
 „Rękopis na pergaminie z malowaniami i złożeniami o Szczęściu Ludzi po hebrajsku, po grecku i po łacinie. Są to sentencje ludzi sławnych i przywołane przykłady” (BCzart. rkps 2855 s. 443).

Wywieziony do Petersburga.

1282 Decretalia papieżów, koncyliów, na pergaminie
 „Decretalia papierów, koncyliów, synodów, biskupów. Decretalium summorum Pontificum Liber Septimus z literami zielonymi i czerwonymi na pergaminie” (BCzart. rkps 2855 s. 443).

1283 Uchwały kościelne Bonifacego, na pergaminie
 „Manuskrypt na pergaminie z ozdobnym złożeniem i malowaniem. Są to uchwały kościelne Bonifacego VIII, a na końcu Innocentego IV” (BCzart. rkps 2855 s. 443).

1284 Decisiones sanctae rotae Romanae
 „Decisiones Sacrae Rotae Romanae” (BCzart. rkps 2855 s. 443).

1285 Koncyljum Bazylejskie, staraniem Zbigniewa Oleśnickiego, na pergaminie
 „Dekreta Koncyljum Bazylejskiego staraniem Zbigniewa Oleśnickiego kardynała i biskupa krakowskiego na pergaminie pięknym charakterem pisane i przez niego Kościołowi Katedralnemu krakowskiemu testamentem darowane w roku 1455 dnia 1 kwietnia. Na karcie 240 i 243 Michał Galteri pisarz tegoż Koncyljum zaświadcza zgodność tej księgi z oryginałem własnej ręki podpisem. Jest spór kiedy Koncyljum Bazylejskie przestało być prawnym Soborem; jedni utrzymują iż całkowicie było prawne aż do skończenia swego w Lauzanie 1449 roku; drudzy do sesji XXVI. Zbytne stronnicy opinii dworu rzymskiego stanowią prawną Soboru do X sesji, to jest do czasu, kiedy Eugeniusza IV decydowano sądzić. Podług mnie zaprzeczenie prawności soboru bezstronnie biorąc nie może być czynione aż do XXXI sesji, gdyż w tym czasie dopiero Ferrarskie Concilium do Florencji później przeniesione, choć mniej prawnie zebrane, mogło reprezentować kościół powszechny i ważny powagę Concilium Bazylejskiego” (BCzart. rkps 2855 s. 443–444).

1286 Akta koncylium Bazylejskiego

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 444–445.

Wywieziony do Petersburga, CBP Lat.F.II. 219.

1294 Eberhard Bötticher, Historische Kirchen-Register der grossen Pfarrkirchen in der rechten Stadt Dantzig, S. Marien oder von alters Unser Lieben Frauen genant

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Niem. F. ch. IV 32” (BCzart. rkps 12758).

Ob. Bibl. Narodowa rkps 3172.

1311 Vincentii Cadlubconis et M. Galli chronica (Liber Petri de Szamotuli 1426) [Codex deperditus Heilsbergensis]

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 445.

W 1471 r. własność Piotra Szamotulskiego, później w posiadaniu biskupów warmińskich. W 1760 r. darowany Józefowi A. Załuskiemu (nr 202). Od 1798 r. w bibliotece Tadeusza Czackiego, od 1819 r. w bibliotece puławskiej. Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12236), później przekazany na przechowanie Teresie Kickiej. Od lat czterdziestych XIX w. w rękach Eugeniusza Lubomirskiego w Kruszynie. W 1917 r. depozyt w Bibliotece Ossolineum, gdzie figurował jako nr 5178 II („Czas” nr 42 z 24 X 1917). Od 1933 r. w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie rkps 8006 (notatka Ludwika Bernackiego w rękopisie), zakupiony za sumę 12 000 zł (P. Bańkowski, *Rękopisy rewindykowane przez Polskę z ZSRR na podstawie traktatu ryskiego i ich dotychczasowe opracowania*, Kraków 1937, s. 15).

„Ten ważny nader rękopis jest jedyną pierwszego historyka polskiego Marcina Galla, a dawną zbioru historii Kadłubka i dwóch anonimów kopią [...]. Ten sam rękopis od [Adama Stanisława] Grabowskiego biskupa warmińskiego dla przedrukowania oddany został uczonemu [Gotfrydowi] Lengnichowi. Ten w 1749 r. in folio z krótką przedmową przedrukował. Drukowanie przez [Wawrzyńca] Mitzlera de Koloff zostało ponowionym” (BCzart. rkps 2855 s. 444–445).

Ob. Bibl. Narodowa rkps 8006.

1333 Anonymi Annotationes in Reinholdi Curicke Chronicon Dantiscanum**1339** Życie Jana Zamoyskiego i inne pisma 1587–1667

Ob. Bibl. Narodowa. Bibl. Ordynacji Zamojskiej rkps 3173.

1343 Dyaryusz legacji do Polski kardynała Gaetani 1596 przez P. Mucantego

„Diaryusz legacji do Polski przez kardynała [Enrico] Gaetani w 1596 i 1597 r. odbytej opisany przez Pawła Mucantego ceremonien-meystra. Gaetani wysłany był do Polski od Klemensa VIII w zamiarze ułożenia związku wojennego z Niemcami przeciw Turkom. Nasiona nieufności między tymi dworami nie były jeszcze wyniszczone, a poseł nie mogąc nic dokazać przymuszonym został do odjazdu. Ten rękopis więcej się zatrudnia opisem ceremonii różnych jak istoty poselstwa. Przekopiowany z oryginału w Bibliotece Barberinich znajdującą się” (BCzart. rkps 2855 s. 461).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. IV 5” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1344 Registro delle spese di [Honorato] Visconti, nunzio in Polonia 1630

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12 758).

1345 Cumdligiusza, o historykach szląskich

„Gundlingiusza pismo o historykach szląskich. Pismo o historykach szląskich niewiadomego pisarza. Autograf tego dzieła znajdował się w Bibliotece Gundlingiusza [Jacob Paul von Gundling]. Niektórych osób jest mniemanie, że posiadający ten oryginał był razem jego autorem. Jest to rozbiór i krytyka autorów szląskich i do dziejów Polski może pożytek przynieść” (BCzart. rkps 2855 s. 444–445).

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12 758).

1346 Historia Pruss 1662

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12 758).

1353 Dachnowski J. K., Herby szlachty pruskiej [„Herbarz pruski primarias illustrans paraphrasi genealogias aliaque decoris et honoris huic operi corolaria multo labore subministrans”]

„W tym rękopisie herby szlacheckie z województw pruskich, to jest chełmińskiego, malborskiego i pomorskiego, dokładnie są opisane. Zdaje się to dzieło być pisany przez Władysława IV, przypisane jest biskupom, urzędnikom i miastom pruskim. Najpierwszy jest regest mistrzów krzyżackich, potem wyraża autor wiele w czasie wojny między Kazimierzem Jagiellończykiem a Krzyżakami ludzi z obydwóch stron zginęło. Przed wojną było wsi 2100, po wojnie 3013. Kościołów zniszczonych 1019. Wyszczególniono wiele ta wojna z obydwóch stron pieniędzy kosztował. Opisano, Krzyżacy ufundowali cztery biskupstwa, komptórzstw 28, folwarków 2000, wsi 13 386, mieli wojska ordynaryjnego 3160, piechoty 6200 ludzi, piwnicznych 56, Rybickich 36, dozorców nad młynami 93. Odkładali corocznie do [s]karbony na wydatki nadzwyczajne 80 000 reńskich. Następnie potem regest biskupów w Prusiech, krótki opis dawności założenia miast pruskich. Na koniec herbarz wszystkich szlachty. Herby są wszystkie rysowane. Dzieło to w nauce heraldycznej tej prowincji jest nader szacowne. Czynił te uwagi i treść wyciągnął Tadeusz Czacki” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 772–773; BCzart. rkps 2855 s. 464).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 474.

1354 Herbarz litewski Kojalowicza (autograf)

„Autograf ks. Wojciecha Kojalowicza jezuita czyli własną jego ręką. Herby szlachty osiadłej w Wielkim Księstwie Litewskim i w prowincjach do niego należących opisane” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 773; BCzart. rkps 2855 s. 464–465).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Pol. F. ch. IV 14 (?)” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1359 Kurcysz Wargockiego

„Kurcysz [Quintus Curtius Rufus, *Historiae Alexandri Magni*] przekładania ks. Andrzeja Wargockiego zgodny z edycją in folio w Krakowie u Stanisława Giermańskiego 1618 roku” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 778; BCzart. rkps 2855 s. 469).

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12758).

1367 Przywilej Zygmunta Augusta dla Gdańszczan 1552 z kancelarii Jana Ocieskiego kanclerza wydany, na pergaminie

„Religia i przywilej miasta zachowano. Napisanie praw sądowych zdane na konsyliarzy Ziemi Pruskiej. Żydom, Szkotom handel ma być zabroniony, łówkę ryb i paszę w obrębach swych, mają wolną. Do królów angielskiego, duńskiego i szkockiego o zachowywanie przywilejów Gdańszczanom dozwolonych J[ego] K[rólewska] M[ość] napisać przyrzeka. Uwiadomi Ks[ię]cia Pruskiego ażeby rzeki denne, lulge i kukekenesa prowadzące do Litwy, zdolnem do spławu uczyniono” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 780; BCzart. rkps 2855 s. 470–471).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 265.

1381 Listy do Michała Paca

„W tym rękopisie same oryginały znajdują się. Zajmuje przeciąg czasu od 1659 do 1693. Każdy niemal krok Dywizji Litewskiej pod komendą Michała Paca zostającej, jest tu wyjaśnionym” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 787–788; BCzart. rkps 2855 s. 477).

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12236). Antoni Rutkowski zanotował: „P. [Karol] Sienkiewicz nie zwrócił” (BCzart. rkps 12280).

1390 Epistolae regum Poloniae ad Turciam, 1489–1696

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 206.

1395 Summaryusz przywilejów Krakowa 1253–1544

Nota Karola Sienkiewicza „Przy tym De Epistolis i o listach po polsku” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 790).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 842.

1408 bis Ricolda [Riccardo de Monte di Croce] dzieło o zdobyciu Ziemi Świętej i Saracenach

Po powstaniu listopadowym przechowywany w Klemensowie (BCzart. rkps 12236).

Być może został pożyczony Karolowi Sienkiewiczowi i nie zwrócony po jego śmierci (BCzart. rkps 12293).

1409 Policya Królestwa Polskiego przez Orzechowskiego Stanisława (oryginał)

„Testamentu Orzechowskiego [...] nie masz śladu nawet w Bibliotece Czackiego przeszłej do Puław. P. Gołębiowski równie z gruntownej jej znajomości, jak z chęci tejże udzielenia szanowny, pisał w tej mierze w następującej osnowie do jednego z moich przyjaciół: *Przez 28 lat będąc przy Czackim i obok innych zatrudnień poświęcając się ciągle pracy bibliotekarza, śmiem powiedzieć, że dosyć znam co jego zbiór posiada. Oswoiłem się też cokolwiek*

z niemniej ważnym Puławskim, starając się go połączyć z Poryckim niegdyś i uporządkować [...]. Śmiało więc upewnić mogę, że testamentu osobistego nie mamy, tylko to co o Policji Królestwa Polskiego pisał, politycznym testamentem Orzechowskiego uważać można i takim go sam autor uznawał” (J. M. Ossoliński, *Wiadomości historyczno-krytyczne do dziejów literatury polskiej, o pisarzach polskich także...*, t. III cz. II, Kraków 1822, s. 266).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 262.

1416 Rękopism ruski historii bajecznej o Aleksandrze Wielkim w darze dany do biblioteki Tadeusza Czackiego od Bazylianów 10 grudnia 1804 roku w Wilnie

Dopisek ręką Łukasza Gołębiowskiego: „Z uwagami Czarnego nau[czyciela] jęz[yka] ros[yjskiego] w Żytom[ierzu]” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 796).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 146.

1419 Statut litewski, pierwszy od Zygmunta I, 1529 roku

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. II s. 798–800. Na końcu opisu ręką Tadeusza Czackiego: „Czyniłem ten stosunek i wypisałem uwagi 21 Mar[ca] 1799 roku Tadeusz Czacki”.

„Ten rękopis ozdobnie złożony, pisany jest charakterem znajomym w aktach kancelarii [Piotra] Tomickiego sławnego kanclerza. Na oprawie jest wybity rok 1538 herb Radwan i litery J.U zdaje się, że albo należał do Jakuba Uchańskiego albo w jego użycie został oddany. Tak szanowne dzieło w roku 1784 oddane zostało w darze Najjaśniejszemu Stanisławowi Augustowi od Kazimierza Rzewuskiego pisarza poln[ego] kor[onnego]. Łaska królewska pomnożyć raczyła moja bibliotekę tą rzadką i drogą dla dziejów prawa, obyczajów i ekonomiki politycznej, pamiątką. Dwa tylko w naszych czasach znane były tego statutu egzemplarze; jeden w Wilnie w aktach ziemskich od Lwa Sapiehy podpisany, lecz już zaginął; drugi ten, którego rozbiór czynimy [...]” (BCzart. rkps 2855 s. 486).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 898.

1420 Statut W. X. Litewskiego wydany na Sejmie wielkim walnym wileńskim roku 1560

„Wypożyczony z Biblioteki Puławskiej przez [Ignacego] Daniłowicza a nie zwrócony. Zaginął” (BCzart. rkps 12758).

1424 Statut W. X. Litewskiego pisany po rusku 1563

„Wypożyczony z Biblioteki Puławskiej przez [Ignacego] Daniłowicza a nie zwrócony. Zaginął” (BCzart. rkps 12758).

1425 Uchwały W. X. Litewskiego aż do unii lubelskiej

„Wypożyczony z Biblioteki Puławskiej przez [Ignacego] Daniłowicza a nie zwrócony. Zaginął” (BCzart. rkps 12758).

1426 Wyjątki ze statutów

„Wyjątki ze statutów, zbiór przywilejów i pism królów w różnych okolicznościach, tak politycznych jak i do wewnętrznych urzędów należących z przyłączoną ich treścią przed każdym takowym pismem” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 802; BCzart. rkps 2855 s. 491).

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12758).

1429 Statut wołyński

„Wypożyczony z Biblioteki Puławskiej przez [Ignacego] Daniłowicza a nie zwrócony. Zaginął lub też znajduje się obecnie w Bibliotece Kórnickiej na sygn. 812” (BCzart. rkps 12758).

1432 Jus polonicum Dantiscanum

„Jus publicum Dantiscanum hoc est privilegia, statuta, inducta, decretaet rescripta Regia etc. A divis Regni Poloniae regibus aliisque Princinibus externis civitati Gedano data et confessa. Quae sparsim et confuse in paucorum manibus magno studio collegit et unum in corpus redegit” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 804; BCzart. rkps 2855 s. 493).

1434 Księga praw**1436** Praecepta poetica discipuli Sarbievii

W inwentarzu Biblioteki Poryckiej Tadeusz Czacki opisał pod tą sygnaturą inny rękopis: „Statuta duchowne Tomasza Strząbskiego biskupa krakowskiego, 1459” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 805; BCzart. rkps 2855 s. 493).

1437 Prawa i artykuły Ormian lwowskich, z łaćńskiego języka z rozkazami panów starszych ormiańskich pilnie na polskie przetłomaczone 1601

1438 Statuta seu leges Academiae Regiomontanae 1554

1439 Kurtzer und gründlicher bericht von Erbfessen. Wie es darmit in Lande Preussen nach Magd[eurgischem], Sächs[ischem] und Culm[ischem] Rechte frei und gewonheit erhalten werd

1440 Prawa saxonńskie

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. II s. 806.

1442 Digesta sive Pandecta Justiniani (Corpus Iuris Civilis Digestum Vetus Cum Glosis)

„Rękopis w połowie XIV wieku na pergaminie, z opisaniem jego wartości przez [Jana Chrzyciciela] Albertrandiego” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 806; BCzart. rkps 2855 s. 495).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 824

1447 Listy i poezye Krzyckiego

„Korespondencje [Andrzeja] Krzyckiego z różnymi osobami, a szczególnie z [Piotrem] Tomickim, z którym ściśłą utrzymywał przyjaźń, tym rękopisie są objęte. Widać w tych listach jego duszę, czułość dla ulubionego przyjaciela, gorliwość o dobro religii, przywiązanie do nauk. Koniec tego tomu zabierają dzieła Krzyckiego tak wierszem jak prozą. W życiu autora położonym na początku wolniejsze poezye przypisane Korybutowi Koszyrskiemu” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 807; BCzart. rkps. 2855 s. 495–496).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 243.

1458 Rolloza panegiryk Jana III

„J. J. Rollos, Dwadzieścia oznaków rodowitej tarczy Jana III króla polskiego z przyłączonym na jego pochwałę wierszami” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 809; BCzart. rkps 2855 s. 497).

1463 L'Osmano, poema de conte Gondola

„L'Osmano poema del conte Gondola Patricio di Ragusa composto l'anno 1621 e dedicato a Vladislao IV, in allora Principe reale. Tradotto in Italiano dal conte Venceslao Smeccchia Patricio de Cattaro e rassegnato a sua Maesta Stanislao Augusto Ré di Poloniae e Gran Duca di Littuania” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 809; BCzart. rkps 2855 s. 498).

W 1824 wypożyczony ks. [Michałowi] Bobrowskiemu, później według informacji prof. A[leksandra] Brücknera w posiadaniu Stefana hr. Potockiego z Rosi (BCzart. rkps 12733 T.1).

Zob. I. Gundulić, *Osman, poemat historyczny o wojnie chocimskiej z r. 1621 w XX pieśniach*. (Pieśni XIV i XV, uzupełniające poemat, pióra I. Mażuranića), przeł. C. Jastrzębiec-Kozłowski, wstęp M. Rešetar, artykuł W. Parkotta o rękopisach i przekładach Osmana w Polsce, Warszawa 1934.

1480 Il Curioso indiscreto. Drama 1792

„Il Curioso indiscreto Dramma Giocoso per musica da rappresentarsi nel Teatro Nazionale, avanti sua Maesta in Varsovia nell'Autunno del 1792” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 814; BCzart. rkps 2855 s. 500).

Zob. P. Anfossi, *Il Curioso indiscreto. Dramma giocoso in 3 Atti*, libretto G. Bertati.

1483 Voyage de Max[imilien] Wikliński

Zob. *Les Voyages de Joseph Maximilien Cajetan baron de Wiklinski*, manuscrit en français retranscrit, annoté et introduit par A.-M. Nida, Port-Louis Île Maurice 2004; M. Wikliński, *Voyages [Podróże]*, przełożyła, wstępem i przypisami opatrzyła I. Zatorska, Łask k. Pruszkowa 2008 [2009]

1484 Dni zabawne, tłumaczone p. Katarzynę Dzierżanowską

„Dni zabawne przez p. Gomez napisane a z francuskiego języka na polski przełożone przez Katarzynę z Grotkowskich Dzierżanowską żonę adiutanta J[ego] K[rólewszej] M[ości], roku 1789 w Kozienicach, tom 1szy” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 814; BCzart. rkps 2855 s. 501).

1486 Gramatyka cygańska

Nota ręką Hipolita Błotnickiego: „Mylny tytuł. Są to wyciągi z gramatyki i dykcjonarza języka indyjskiego Fergussona, z książki drukowanej” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 814).

Zob. J. Ferguson, *A Dictionary of the Hindustan Language to which is prefixed a Grammar of Hindustan Language*, London 1773.

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12758).

1488 Dykcyonarz łaciński Haugwiniusza 1415

„Na karcie 243 widzieć można dawność i tytuł tego rękopisu. Jest to dykcyonarz języka łacińskiego przez Haugwiciusza [Hugucius Pisanus] porządkiem alfabetycznym ułożony; Ogródkiem Gramatycznym nazwany dokończony ręką Marcina z Malkowa w roku 1415 przed Bożym Narodzeniem. Od [s.] 244 do 278 katalog słów w tej książce zawartych” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 815; BCzart. rkps 2855 s. 501).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Pol. F. ch. XVI 13” (BCzart. rkp. 12758). Spłonął w Warszawie.

1491 Géométrie pratique

„Nouveau Traité de Géometrie Pratique fait a l'usage d'un jeune seigneur, 1740” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 817; BCzart. rkps. 2855 s. 501).

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12758).

1492 Geometriae, logicae et rhetorices Synopsis

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12758).

1502 Dzieło lekarskie różnych autorów

Pełny opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2916 t. II s. 818–819.

Wywieziony do Petersburga w 1796 r., CBP Lat. F.VI 22. Zaginiony.

1503 Theoria geometria

Zły zapis w t. I katalogu, powinno być: Dział Alchemia „Theoria geomantica” (BCzart. rkps 2916 t. II s. 820; BCzart. rkps. 2855 s. 503).

Geomancja (geomantyka) to jedna z technik wróżbiarstwa służąca do przepowiadania przyszłości lub ujawniania nadnaturalnych źródeł zaistniałej sytuacji, ściśle związana z astrologią i alchemią. Polegała na magicznym odczytywaniu znaczeń z linii lub figur powstałych na ziemi lub piasku przez połączenie punktów, które wyznaczano losowo.

Zaginął po 1831 r.

1509 Traktat o sposobie wojowania różnych narodów

1510 Optica lubo perspectiva to iest opisanie nauk widzenia [...] przez Josepha Naronowicza Narońskiego

Ob. Bibl. Uniw. Warszawskiego rkps 1954.

Zob. J. Naronowicz-Naroński, *Budownictwo wojenne*, z rkpsu do druku przyg. J. Nowakowa; red. nauk. T. Nowak, Warszawa 1957.

1511 Rangier- und Exercir-Buch 1ste Eintheilung von denen Mouvements so vor Und nach der Handgriff formitt werden. Dieses habe ich angefangen den 7 Marz 1747

1512 L'art de fortifier, Bardet [Pierre Bardet de Villeneuve]

1516 Wybory papieżów. Conclavi 1455–1590

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 508–509.

Wywiezione do Petersburga, CBP Ital. F. II. 3. Zaginiony.

1517 Conclave czyli wybory papieżów. 1605–1644

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart. rkps 2855 s. 509–510.

Wywiezione do Petersburga, CBP Ital.F.II. 10.

Ob. Bibl. Narodowa rkps. 3008 (?).

1518 Conclave czyli wybory papieżów. 1591–1605

Opis zawartości rękopisu zob. BCzart rkp. 2855 s. 510.

Wywiezione do Petersburga, CBP Ital.F.II. 6.

1519 Conclavi 1644–1730

Wywiezione do Petersburga, CBP Lat.F.II. 31.

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. II 31” (BCzart. rkps 12758).

Ob. Bibl. Narodowa rkps 3009 (?).

1520 Różne pisma względem wyboru papieżów i Dworu Rzymskiego

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. II 28” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1521 Raccolta di varie giastizie e morti seguite 1433–1657

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. II 22” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1522 Raccolta di vari conclavi principiando da quello fatto per la morte di Alessandro VII

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. II 32” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1523 Memorie storiche de'fatti più notabli occorsi nel Ponteficato di Clemente undecimo tra l'Imperatore Gioseppe primo, Carlo suo fratello e Clemente sommo pontefice

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. I 9 niepewna” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1524 Loschi Alfonso. La vita di Sisto V. Qualita di Sisto V raccolte da un manuscritto esistente nelle famosa Libreria del. Sign. Cardinale già Pio, dove si raccolgono anche le memorie della sua primizia, dove egli nascesse [...] con altre memorie curiose più scielte e più veidiche

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. I 7” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1525 Memorie di fatti accorsi tra l'imp. Gioseppo I

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. I 9” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1526 Relazione del vari casi [...] nel pontificato di Sisto V

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. I 8” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1527 Raccolta di vari manoscritti spettanti alle vite di diversi sommi pontefici, si antichi, come moderni

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. I 10” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1528 Miscellanea o sia Raccolta di diverse materie

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. I 4” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1529 Instruzione necessaria, christiana e politica per un Ambasciador Cesareo, Spagnolo ò Francese; Relazione di vari fatti memorabili et accidenti occorsi in diversi tempi; Indolenzze dell'Imperatore Francia, Spagna e la Santità di N.S. Papa Clemente XI per la morte di Carlo II l'anno 1700 e 1701

Wywieziony do Petersburga, BGSz 37 809 (93-4-7).

1530 Raccolta di varii manoscritti spettanti alla dignità cardinalizia

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga [sygn. 37814 (146_a-1-24)], obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. II 24” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1531 Brevi notizie della azioni [...] notto Benedicte XIII

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. I 22” (BCzart. rkp. 12758). Spłonął w Warszawie.

1532 La fuga de' Barberini, sdegno di papa Innocenzo X [...]; La mal consigliata fuga del Signor Cardinal Antonio Barberino dalla Corte di Roma

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. F. ch. I 14” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1533 Traktaty polityczne, relacje posłów włoskich, opisy conclave. Tomasz Campanella, Discorso sopra la monarchia di Spagna

Wywieziony do Petersburga, BGSz 37 800(58-2-1).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie nie znajduje się. Zaginął. Sygnatura petersburska 37 800(58-2-1)” (BCzart. rkps 12758).

1534 Mémoires touchant le commerce [...] de Pays-Bas

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Franc. Q. ch. II 64” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1539 Petite histoire d'Arosicon (t. I)

Zarówno w BCzart. rkps 1916 t. II s. 831, jak i w BCzart. rkps 2855 s. 510, rękopis opisany jest jako: „Petit Histoire Arausicon”. Czy może była to historia miasta Arausio (ob. Orange)?

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Franc. Q. ch. IV 91” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1540 Petite histoire d'Arosicon (t. II)

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Franc. Q. ch. IV 91” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1542 Relationi d'altre corti

Wywieziony do Petersburga, BGSz 37 815 (82-3-4).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. 37 815 (82-3-4)” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1543 Relazioni della Germania del cavalier Battista Navi. Relatione della corte di Spagna dell'ecceellentissimo cavalier Domenico Zani [...], 3 vol.

Wywieziony do Petersburga, BGSz 37 812 (149-7-31).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. 37 812 (149-7-31), 37 811, 37 819 (3 vol.)” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1544 Instruzione a Mons. [Bernardino] Spada, Mons[ignore Cosmo] de Torres. Conclavi 1305–1503

„Instructione a Mons[ignore Bernardino] Spada Streeuseo di Amiata, destinatio da Urbano ottavo nuntio ordinario [Cosmo de Torres] apresso la Maesta[tis] Christian[itatis]” (BCzart. rkps 1916 t. II s. 832 ; BCzart. rkps 2855 s. 511).

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. O. II 4” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1545 Conclave di Alessandro VII di 7 Apr[ilis] 1655

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Ital. O. II 3” (BCzart. rkps. 12758). Spłonął w Warszawie.

1546 Maris Caspii descripto 1725

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12758).

1547 Różne maszyny do kopalni kruszców

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Niem. F. ch. X 11” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

1548 Familia Sternbergów

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12 758). „W Bibliotece Kórnickiej według twierdzenia dr [Wojciecha] Kętrzyńskiego” (BCzart. rkps 12 621).

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 473 (?)

1549 Genealogie, indygenaty, nobilitacje

„Zaginął ok. r. 1831” (BCzart. rkps 12 758).

1578 Akta oryginalne 1600–1744

W części wywieziony do Petersburga, BGSz 37 532(89-1-6).

Wg notatki Władysława Czartoryskiego pod sygnaturą było 68 dokumentów (BCzart. rkps 12 293). Wg spisu z 1841 r. 22 dokumenty przewiezione z Klemensowa do Sieniawy włączone zostały do zbiorów Biblioteki Czartoryskich. (BCzart rkps 12 236). Rozłożone do innych tomów oraz jako luźne dokumenty pergaminowe. Leon Bentkowski zanotował, że „oryginały pergaminowe zapewne były u Czackiego. Sądzę, że te i z następnego numeru poszły do oprawy i wchodzi w skład 8 vol[uminów] od nr 2954” (BCzart. rkps 12 733 t. I). Zob. także BCzart. rkps 2916 t. 1 s. 154–165.

1580 brak opisu w inwentarzu**1587** brak opisu w inwentarzu**1632** Początek wojny moskiewskiej 1604

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 342.

1638 Diariusz ks. Krzysztofa Zbaraskiego

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Pol. F. ch. IV 98” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

Fragm. druk: *Relacja poselstwa wielkiego do Turcji oświeconego księcia Krzysztofa Zbaraskiego in modium diarii opisana i podana J. K. Mości 1622*, „Lwowianin przeznaczony krajowym i użytecznym wiadomościom” wydany w połączeniu prac miłośników nauk przez Ludwika Zielińskiego, 1839–1840, zesz. 1, s. 13–15.

1641 Akta sejmów za dykcji Jakuba Sobieskiego. 1623–1632

„W 1831 r. wywieziony przez Moskali do Petersburga, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Sygn. Pol. F. ch. IV 29” (BCzart. rkps 12 758). Spłonął w Warszawie.

1647 Xięgi praw ruskich K[róla] I[ego] M[ości] Zigmunta III

Ob. Bibl. Kórnicka PAN rkps 323.

1650 brak opisu w inwentarzu**1652** brak opisu w inwentarzu

1776 Fragment księgi Genesis

Opis rękopisu zob. BCzart. rkps 12759: Marian Kukiel, „Opisy jednostek do przygotowywanego katalogu rękopisów”.

„Z ksiąg Andrzeja Batorego bisk[upa] warmińskiego, dar Jana Felicjana Potockiego do zbiorów puławskich. Łac., pocz. XV w., pergamin, fol. K. 182 oprac. w deseczki i skórę. Zabranym w 1831 r. przez Rosjan, po rewindykacji z Petersburga dawnym właścicielom nie zwrócony. Jest dzisiaj w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie” (BCzart. rkps 12758). Spłonął w Warszawie.

Obecnie pod tą sygnaturą figuruje inny rękopis: *Książka do modlenia, należąca do Emilii Plater*. Zob. M. K u k i e l, *Katalog rękopisów Biblioteki Czartoryskich w Krakowie, sygnatury 1682–2000*, uzup. i wydał A. H o m e c k i, Kraków 1988, s. 96–97.

2687 Prądyński Ignacy gen., *Mémoire historique et militaire sur la guerre de Pologne en 1831*.

Zaginął w czasie II wojny światowej.

Druk.: *Pamiętniki Generała Prądyńskiego*, oprac. B. G e m b a r z e w s k i, t. 1–4, Kraków 1909.

2792 Rękopis sanskrycki

„Pudełko zawierające pisma indyjskie na liściach palmowych (Dom Got[ycki])” (BCzart. rkps 12284).

Zaginął w czasie II wojny światowej; prawdopodobnie wywieziony do Niemiec.

2992 Acta czyli xięgi spraw, dokumentów magdeburgii J[ego] K[siażęcej] M[oi] Szklowskiemu [...] przeze mnie Antoniego Stachurskiego pisarza [...] przyjmowane i zapisywane w roku 1762 i 1763

Zaginiony i odnaleziony, został wpisany do inwentarza pod sygn. Gosp. 1453. Obecnie BCzart. rkps 9314.

3217 Raport Antoniego hr. Puszczyńskiego, naczelnika powstania woj. augustowskiego, o działaniach powstańczych, złożony gen. [Janowi] Krukowieckiemu prezesowi Rządu Narodowego 5 września 1831 r.

Zob. *Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich rkps 13283*.

W *Inwentarzu rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*, t. IV, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1972, podano, że rkps 13283 został zakupiony od Ludwika Gocla w 1964 r.

3243 Regestr alfabetyczny i chronologiczny transakcji z l. 1686–1788 i rezygnacji z l. 1691–1697 sądu grodzkiego sieradzkiego

W 1942 r. zabrany przez m. Sieradz.

3247 Akta grodzkie sieradzkie z l. 1551–1767. Kopie oblat aktów grodzkich i ziemskich.

W 1942 r. zabrany przez m. Sieradz.

3248 Akta grodzkie sieradzkie z l. 1709–1717. Kopie oblat laudów sejmikowych woj. sieradzkiego

W 1942 r. zabrany przez m. Sieradz.

3253 Brulion Wojciecha Mycielskiego zawierający „Formularium variarum transactionum per alphabetum collatum” i wyciągi z akt ziemskich sieradzkich z różnych lat XV–XVIII w.

3254 Spis alfabetyczny 746 miejscowości woj. sieradzkiego z datami wyciągniętymi z ksiąg sądowych sieradzkich i spis dokumentów granicznych do innych województw

W 1942 r. zabrany przez m. Sieradz.

3256 Dekret potioritatis Pana Karola Myszkowskiego z r. 1728 r. wyjęty z ksiąg grodzkich sieradzkich

W 1942 r. zabrany przez m. Sieradz.

3257 Wykaz alfabetyczny zakupna dóbr w XVII–XIX w. ułożony alfabetycznie na podstawie ksiąg sądowych sieradzkich

W 1942 r. zabrany przez m. Sieradz.

3577 Obraz wojsk koronnych i W.X. Litewskiego. Spis członków Komisji Wojskowej, generałów oraz regimentów z podaniem ich szefów, dowódców, miejsca stacjonowania, barw, stanu liczebnego i płacy z r. 1790

3784 Ewangelion. Rękopis ruski

3913 Inquisitia w sprawie wykroczeń dyzunitów przeciw [unickiemu] arcbp. połockiemu [Anastazemu] Antoniemu Sielawie w Połocku w r. 1636

Zachowały się odbitki fotograficzne rękopisu, które są udostępniane.

3946 Zbiór wierszy głównie patriotycznych, dotyczących zwłaszcza powstania listopadowego oraz mów i pism publicznych do dziejów w l. 1817–1846, po Wincentym Janowskim, aptekarzu krakowskim

Wypożyczony do archiwum Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 28 IX 1938 r.

5043 Ostatni sen [Torquata] Tassa – monolog

5346 Zbiór Potrykowskiego. Wiersze polskie, niemieckie, czeskie, ruskie, hiszpańskie o Polsce. Zbiór znanych wierszy polskich od Kraszewskiego i Książczyna do r. 1832 oraz obcych do r. 1840

Wypożyczony do archiwum Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 28 IX 1938 r.

5367 Polacy w Hiszpanii. Listy Polaków mających zaległość za służbę wojskową [...] i kwity z odebrania takowej z l. 1841–1850

Wypożyczony do Archiwum Wojskowego w Warszawie 21 VIII 1939 r.

5560 Prądyński Ign[acy] Colonel. Guerre contre la Prusse. Deuxième partie. Druga, trzecia i czwarta część memoriału o wojnie przeciw Austrii i Prusom, pisanego w 1828 r. przez Ignacego Prądyńskiego

Zaginął w czasie II wojny światowej.

Druk.: *Generała Ignacego Prądyńskiego memoriał o wojnie Rosji z Austrią i Prusami*, z francuskiego przełożył, z rękopisu wydał, przedmową i przypisami opatrzył W. Łopaciński, Warszawa 1923.

Rękopis memoriału był własnością w. ks. Konstantego. Po jego ucieczce dostał się w ręce powstańców i pozostawał w gestii ks. Adama Jerzego Czartoryskiego. Wg Szymona Askenazego ks. Czartoryski, starając się o poparcie austriackie powstańców miał wydrzeć z czystopisu część pierwszą *Guerre contre l'Autriche* i przez brata Konstantego przekazał ją na początku 1831 do Wiednia. Jednak wg C. Blocha tę część rękopisu przekazano do Wiednia dopiero we wrześniu 1831 na ręce szefa Misji Rządu Narodowego w Wiedniu Izydora Pietruskiego. Część ta znajduje się obecnie w archiwum w Wiedniu. Pozostała w zbiorach Czartoryskich w Krakowie druga część *Guerre contre la Prusse* był to czystopis Ignacego Prądyńskiego. W bibliotece Moszyńskich w Krakowie (ob. Biblioteka Uniwersytecka KUL w Lublinie) przechowywano własnoręczny Ignacego Prądyńskiego brulion memoriału (Z. Wygocki, *Najwcześniejsze przewidywania wojny światowej na ziemiach polskich*, „Przeszłość. Czasopismo historyczne dla wszystkich” VIII, 1936, nr 4, s. 5 przypis; C. Bloch, *Generał Ignacy Prądyński 1792–1850*, Warszawa 1974, s. 140).

5651 X. Adam Czartoryski. Stosunki z cesarzem 1849–1861

Wypożyczony do Archiwum Oświecenia w Warszawie 1 IV 1935. Spłonął w Warszawie we wrześniu 1939 r.

5703 Procès verbaux de séances du B[ureau] 15 juillet – 1 novembre 1861

Wypożyczony do Archiwum Oświecenia w Warszawie 1 IV 1935. Spłonął w Warszawie we wrześniu 1939 r.

„Zeszyt pierwszy był w r. 1939 w rękach M[arcelego] Handelsmana, który go po wybuchu wojny dla bezpieczeństwa oddał na przechowanie do Archiwum Oświecenia i tam ten dokument spłonął. Przed r. 1939 korzystali niego historycy; są wzmianki o nim przede wszystkim w dziele Handelsmana *Adam Czartoryski* w tomie II części drugiej. Cytowany też jest w książce H[enryka] Wereszyckiego *Anglia a Polska 1860–1865*. Jak wspomniano, wiele początkowych ustępów pamiętnika Wł[adysława] Czartoryskiego opartych jest właśnie o ten zeszyt protokołów. Porównanie tych trzech opracowań pozwala stwierdzić, że ich autorzy podawali wzmianki z tego zeszytu protokołów najzupełniej ściśle. Oczywiście nie umniejsza to straty, jaką było spalenie tego dokumentu. Umieszczenie w pamiętniku Czartoryskiego dość sporego materiału z tego zeszytu w pewnym stopniu rekompensuje te lukę” (H. Wereszycki, [wstęp do:] Władysław Czartoryski, *Pamiętnik 1860–1864*, Warszawa 1960, s. 12–13).

5734 Papiery „Biura” z l. 1857–1861

Wypożyczony do Archiwum Oświecenia w Warszawie 1 IV 1935. Spłonął w Warszawie we wrześniu 1939 r.

Aneksy

I. Braki w Archiwum Domowym Czartoryskich⁵⁷

A. D. 2 Xże Generał [Adam Kazimierz Czartoryski], Notaty i wyciągi różne
Brak odnotowany przez M. Kukiela w czasie skontrum w 1935.

A. D. 6 Xże Generał [Adam Kazimierz Czartoryski], Rzut myśli w różnych piśmien-
nych materyach. 1803
Brak odnotowany przez M. Kukiela w czasie skontrum w 1935.

A. D. 24 Xże Generał [Adam Kazimierz Czartoryski], Korespondencja. T. IV. R–U
„Część wyjęta przez Stanisława Smolkę jako R do osobnej teki”.

A. D. 25 Xże Generał [Adam Kazimierz Czartoryski], Korespondencja. T. V. V–Z

A. D. 46 Hand-Bibliothek für Isabella Czartoryska von Johann Caspar Lavater. Drittes
Heft, 1789
Brak odnotowany przez M. Kukiela w czasie skontrum w 1935.

A. D. 47 Johann Caspar Lavater, 38 rysunków w futerale z napisem *Allerley*
Brak odnotowany przez M. Kukiela w czasie skontrum w 1935.

A. D. 49 Geschenkgen an Freunde, oder hundert vermischte Gedanken von Johann
Caspar Lavater. 1796, druk
Brak odnotowany przez M. Kukiela w czasie skontrum w 1935.

A. D. 50 100 maksym pisanych przez Johanna Caspara Lavatera na karteczkach, w fu-
teraliku, po francusku

A. D. 112 Xże Wojewoda [Adam Jerzy Czartoryski], Cours de droit Romain
Brak stwierdzony w czasie inwentaryzacji zbiorów po przeniesieniu do Krakowa.

A. D. 116 Xże Wojewoda [Adam Jerzy Czartoryski], Książeczka z nazwiskami angiel-
skimi alfabetycznie ułożonymi
Brak stwierdzony w czasie inwentaryzacji zbiorów po przeniesieniu do Krakowa.

A. D. 192 Mapa ogrodu sieniawskiego, na arkuszu w futerale
„Wypożyczone do Zarządu Ordynacji w Sieniawie 24 VI 1938. M. Kukiel”. Nie powró-
ciło do zbiorów.

A. D. 195 Xże Wojewoda [Adam Jerzy Czartoryski], Pulares z notatkami
Brak stwierdzony w czasie inwentaryzacji zbiorów po przeniesieniu do Krakowa.

⁵⁷ Opracowane na podstawie: BCzart. rkps. 12 168, 12 733 t. I, 12 737.

A. D. 196 Xże Wojewoda [Adam Jerzy Czartoryski], Notatki wydatków, 1787–1791
Brak stwierdzony w czasie inwentaryzacji zbiorów po przeniesieniu do Krakowa.

A. D. 210 Xże Wojewoda [Adam Jerzy Czartoryski], Rachunki z r. 1841
Brak odnotowany przez M. Kukiela w czasie skontrum w 1935.

A. D. 213 Xże Wojewoda [Adam Jerzy Czartoryski], Rachunek z I półrocza r. 1844
Brak stwierdzony w czasie inwentaryzacji zbiorów po przeniesieniu do Krakowa.

A. D. 283 Xże Wojewoda [Adam Jerzy Czartoryski], Listy różne. 1796–1831
Brak odnotowany przez M. Kukiela w czasie skontrum w 1935.

A. D. 298 Xże Witold [Adam Czartoryski], Wojskowość
Brak stwierdzony w czasie inwentaryzacji zbiorów po przeniesieniu do Krakowa.

A. D. 358 Xże Władysław [Czartoryski], Philosophie, psychologie et plusieurs versions latines
„Pusta okładka. Usunąć. M. Kukiel, 1935”.

A. D. 480 Xże Wojewoda [Adam Jerzy Czartoryski], Pismo do przygotowania wyborów na sejm czteroletni, napisane po powrocie z Paryża, z rozkazu Xcia Generała [Adama Kazimierza Czartoryskiego], pod dyktando [Scipio] Piatolego. 1788
Brak odnotowany przez M. Kukiela w czasie skontrum w 1935.

A. D. 515 Papiery rozmaite
„Tu nie należały – rozłożyć. Wskazane wydzielenie do B[biblioteki]. Wypożyczone] dr K[arolowi] B[ucznowi], 22 IX [19]31. M. Kukiel”.

A. D. 523 Xżna Generałowia [Izabela z Flemmingów Czartoryska], Zbiór listów w grubej książce. 1818–1830
„Tu listy ks[ię]cia G[enera]ła [Adama Kazimierza Czartoryskiego, ks[ię]cia W[ojewo]dy [Adama Jerzego Czartoryskiego]”.
Brak odnotowany przez M. Kukiela w czasie skontrum w 1935.

II. Umowa sprzedaży Biblioteki Poryckiej, 1818⁵⁸

Copia, stempel rosyjski za dwa ruble z 1816 roku.

Między J[oa]n[ie]m W[ielomozną] Barbarą z Dembińskich Czacką matką i opiekunką małoletniego syna swego Wiktora Czackiego i J[oa]n[ie]m O[świeconej] Księżny Marianny [z Czackich] Lubomirskiej⁵⁹ czyniącą w asystencji kuratora J[oa]n[ie]m W[ielomoznego] Fi-

⁵⁸ BCzart. rkps 12 167.

⁵⁹ Wiktor Czacki (1801–1853), w r. 1830 poślubił Pelagię z Sapiechów; Maria (Marianna) z Czackich (1796–1826), w r. 1817 wyszła za mąż za Eugeniusza Lubomirskiego. Ich bratem był zmarły w dzieciństwie Józef Czacki.

lipa Platera⁶⁰ wicegubernatora wołyńskiego i komisarza sądowego edukacyjnego z jednej strony a J[asnie] O[świeconym] Księciem Adamem [Jerzym] Czartoryskim senatorem wojewodą i kawalerem z drugiej strony stanęła ta dobrowolna umowa o [s]przedaż Biblioteki Poryckiej pozostajej po ś.p. Tadeuszu Czackim w tych warunkach umówionych.

Po pierwsze: J[asnie] W[ielomożna] Barbara Czacka powodowana troskliwością staranną o dobro dzieci swoich i w celu opłacenia długów fortunę tychże obciążających, postanowiła pozostała po mężu swoim bibliotekę w Porycku spisana katalogiem i zweryfikowaną przy odbieraniu od dotychczasowego tejże Biblioteki dozorca urodz[onego] Łukasza Gołębiowskiego odstąpić i oddać z zupełnym prawem nabycia i własności J[asnie] O[świeconemu] Księciu Adamowi [Jerzemu] Czartoryskiemu ze wszystkimi dziełami drukowanymi, manuskryptami, oryginałami, medalami, obrazami i rzadkimi osobliwościami i pamiątkami znajdującymi się w katalogu biblioteki przez tegoż urodz[onego] Łukasza Gołębiowskiego opisanymi i poszczególnionymi; a to nic na siebie ani na dzieci swoje nie wyłączając, prócz tarczy jednej okrągłej turkusami sadzonej i łańcucha złotego augsburskiej roboty królowej Konstancji Austriaczki żony Zygmunta III⁶¹, a to za sumę dobrowolnie umówioną i ugodzoną dwanaście tysięcy czerwonych złotych ważnych holenderskich, które J[asnie] O[świecony] Książę Adam [Jerzy] Czartoryski zapewnia wypłacić do rąk J[asnie] W[ielomożnej] Barbary Czackiej lub od tej umówionego na dniu 24 stycznia roku tysiąc ośmset dziewiętnastego w Kijowie.

Powtórę: Ponieważ Wiktor Czacki syn w dniu 24 lutego roku 1819 kończy lat ośmnaście i wchodzi z mocy pełnoletności w prawo dysponowania majątkiem ruchomym, a zatem J[asnie] W[ielomożna] Czacka zapewnia za tegoż iż za przyjściem do lat zupełnych, zatwierdzi podpisem swoim te umowę, zaś póki to zatwierdzenie nie nastąpi J[asnie] W[ielomożna] Czacka odebranej za Bibliotekę przedaną sumę dwunastu tysięcy czerwonych złotych zapisuje bezpieczeństwo i ewikcją na całym swoim majątku, która to ewikcja w tym czasie, gdy syn Wiktor Czacki tę transakcję zatwierdzi ustanie i waloru żadnego już mieć nie będzie. Podobne zatwierdzenie zapewnia i za córkę swoją Ks[iężnę] Mariannę [z Czackich] Lubomirską.

Po trzecie Biblioteka ta odebrana podług katalogu od uro[dzonego] Łukasza Gołębiowskiego w pakach czterdziestu sześciu przy tymże ułożona, zabita i opieczętowana, uważa się odtąd za własność J[asnie] O[świeconego] Książęcia Adama [Jerzego] Czartoryskiego, mocen jest więc tenże kazać swoje pieczęcie na pakach położyć. Zaś składu i zostania aż do przewiezienia zimową porą tej Biblioteki pozwala J[asnie] W[ielomożna] Czacka w tym samym miejscu w sali Bibliotecznej Poryckiej, gdzie dziś znajduje się i dozór nad tąż mieć zaleci.

Po czwarte na wzięte i pożyczone dzieła z Biblioteki poświadczone rewersami i poszczególniającymi rejestrami bywszego bibliotekarza, to jest przez śp. Ignacego Potockiego⁶², J[asnie] W[ielomożnego] Jana [Feliksa] Tarnowskiego, W[ielomożnego] Zoriana

⁶⁰ Filip Nereusz Plater (1784–1833), syn Józefa Antoniego i Teresy z Abramowiczów Platerów.

⁶¹ Konstancja (1588–1631), królowa polska, córka Karola Habsburga arcyks. Styrii, Karyntii i Krainy, i Marii ks. bawarskiej.

⁶² Ignacy Potocki (1750–1809), marsz. wielki litewski, polityk, współtwórca Konstytucji 3 maja, właściciel biblioteki, przechowywanej w Warszawie i Kurowie.

Chodakowskiego⁶³, J[aśnie] W[ielomożna] Czacka te rewersa i inne dowody literalnie oddaje przy teźże ugodzie do rąk J[aśnie] O[świeconego] Książęcia [Adama Jerzego] Czartoryskiego nabywcy Biblioteki i podług tych dowodów będzie mieć prawo J[aśnie] O[świecony] K[siążę Adam Jerzy] Czartoryski kazać odebrać i odzyskać wyrażone w nich dzieła.

Po piąte książki i dzieła francuskie i w innych językach, osobnym rejestrem poszczególnione, lubo są ciągnięte w katalog generalny, nie uważają się za należące do Biblioteki sprzedanej w pakach czterdzieści sześciu złożonej i te w osobnych pakach ośmiu ułożone i naznaczone literami XF znajdują się, od tej [s]przedazy ekscypują się i w rejestrze ogólnym podawczym przemazują.

Którą to dobrowolną umowę strony obydwie pod rygorem konstytucji 1768 dotrzymać obowiązują się i tę w asystencji kuratora, przy świadectwie uproszonych przyjaciół, podpisują własnymi rękami. Dan w Krzemieńcu dnia 13 lipca 1818 roku. [Na oryginalne podpisy] Barbara z Dembińskich Czacka m.p., Adam [Jerzy] Książę Czartoryski m.p., Filip hr[abia] Plater wiceguber[nator] wo[łyński], komisarz sąd[owy] eduk[acyjny], kurator m.p. Przytomny przyjaciel podpisuje się Michał Sobański⁶⁴ m.p. Proszony za przyjaciela podpisuje się Adam Radziwiński⁶⁵ m.p.

III. Pokwitowanie zapłaty za Bibliotekę Porycką⁶⁶

Oryg., stempel rosyjski na 50 kop[iejek] z r[oku] 1814.

Niżej podpisany w imieniu J[aśnie] W[ielomożnej] Barbary z Dembińskich Czackiej starościny nowogrodzkiej, matki i opiekunki małoletniego syna Wiktora [Czackiego] i J[aśnie] O[świeconej] Księżny Marianny [z Czackich] Lubomirskiej córki z mocy plenipotencji przed aktami ziemskimi powiatu krzemienieckiego dnia 6 maja 1816 roku przyznany, a w aktach ziemskich powiatu radomyskiego dnia 3 kwietnia 1817 roku i w aktach ziemskich powiatu włodzimierskiego dnia 16 października tegoż roku oblatowany, do wszelkich czynności od teźże J[aśnie] W[ielomożnej] Barbary [z Dembińskich] Czackiej sobie wydany i służącej czyniony, zeznaje niniejszym kwitem ręcznym ważność autentycznego zeznania w sobie mającym. Iż gdy na skutek transakcji w Krzemieńcu dnia 13 lipca 1818 roku o sprzedaż Biblioteki Poryckiej po J[aśnie] W[ielomożnym] niegdyś p. Tadeuszu Czackim staroście nowogrodzkim pozostałej, między J[aśnie] W[ielomożną] Barbarą z Dembińskich Czacką starościnną nowogrodzką z jednej a J[aśnie] O[świeconym] Książęciem Adamem [Jerzym] Czartoryskim senatorem wojewodą i kawalerem z drugiej

⁶³ Adam Czarnocki pseud. Zorian Dołęga Chodakowski (1784–1825), syn Jakuba, zbieracz pieśni ludowych, uznawany za prekursora badań etnograficznych.

⁶⁴ Michał Sobański (1755–1832), podstoli winnicki, współzałożyciel Kompanii Handlowej Polskiej, potocznie znanej jako Kompania Czarnomorska; prezes Komisji Sądowo-Edukacyjnej Guberni Wołyńskiej, Podolskiej i Kijowskiej; przyjaciel Tadeusza Czackiego.

⁶⁵ Adam Jan Radziwiński (1765– po 1820), szambelan, historyk-amator, nauczyciel Liceum Krzemienieckiego.

⁶⁶ BCzart. rkps 12235. Kopia tegoż dokumentu z 15 grudnia 1873 uwierzytelniona przez Karola Drużewicza, BCzart. rkps 12167.

strony zawartej, tenże J[aśnie] O[świecony] Książę Adam [Jerzy] Czartoryski ugodzoną i postanowioną sumę czerwonych złotych ważnych holenderskich obrączkowych sztuk dwanaście tysięcy do rąk moich w dniu 24 stycznia toku terażniejszego 1819 w Kijowie wypłacił i wyliczył. Przeto z odebranych w imieniu teje J[aśnie] W[ielomości] Barbary [z Dembińskich] Czackiej w myśl wyrzeczonej transakcji niniejszym kwitem tegoż J[aśnie] O[świeconego] Książęcia Adama [Jerzego] Czartoryskiego i sukcesorów jego wiecznemi czasy kwituje i takowy kwit w imieniu czym czynie dla zupełnej ważności przy uproszonych świadkach ręką własną podpisuje. Działo się w Kijowie dnia 24 stycznia 1819 roku. Adam Radziwiński. Proszony do tego kwitu za pieczętarza jako przyjaciel podpisuje się Zorian Chodakowski. Jako świadek do tego proszony podpisuje się Stefan Żukowski.

IV. Brulion listu Lubomira Gadona do Leona Bentkowskiego, Paryż 30 XI 1873⁶⁷

Kochany Panie,

Rzecz jest niewątpliwa, że Książę Adam [Jerzy Czartoryski] całą bibliotekę po ś.p. [Tadeuszu] Czackim nabył. Tradycja ksiąg nastąpiła wedle katalogu (2 tomy) spisane przez [Łukasza] Gołębiowskiego. Te katalogi posiadasz Pan w Kórniku. Gołębiowski, który był bibliotekarzem Czackiego, a następnie Księcia Adama [Jerzego Czartoryskiego]; on to przewiózł bibliotekę z Porycka do Puław. Sądzę więc, że katalog ów wyżej wspomniany, może być źródłem wyjaśnienia.

Jako inne dokumenty, które przyczynić się mogą do wyświelenia rzeczy, wymienić można:

1. Papiery familijne Książąt Czartoryskich, nie poprawne, w których Pan znajdziesz autentyczny akt kupna Biblioteki Poryckiej i dowody o nabyciu różnych przedmiotów do zbiorów puławskich. Wszystkie te papiery zostały wysłane Panu z Paryża w drugim transporcie.

2. W 1831 r. przy salwowaniu Biblioteki Puławskiej część jedna odesłana była wprost do dóbr hr. Tytusa [Działyńskiego] w Królestwie, do Sarnowa⁶⁸ skąd w 1852 sprowadzwszy wraz ze swoimi książkami do Kórniku hr. Tytus odesłał Ks. Adamowi do Paryża rękopisma puławskie zachowawszy u siebie niektóre, m.in. Tomiciana dla wydawnictwa swego – co uczynił za zezwoleniem Ks. Adama, ale bez dania rewersów. Druga zaś część Bibl[ioteki] Puławskiej została złożona u ordynata [Stanisława Kostki] Zamoyskiego. Stąd pochodzą sygnaturki z herbem Zamoyskich na wielu tomach. Do wydania Tomicianów hr. Tytus pożyczyl też i od Zamoyskich niektóre rękopisma puławskie, dowodem czego mogą być dziś owe wyż wzmiankowane sygnaturki.

Łatwiej byłoby Księciu odpowiedzieć jeśliby w tym przedmiocie dano mu szczegółowe zapytania. Na miejscu oprócz katalogu, sygnaturek i numerów mogą być jeszcze dowodem oprawy świadczące, że wolumin należy do tego lub owego zbioru szczegółowego (jak np. Szembeka, Łojki itp.). Dajmy nawet, że spadkobiercy Czackiego mogliby sprzedać jakieś luźne rękopisma, ale przypuścić trudno aby oni z kompletu biblioteki sprzedanej,

⁶⁷ BCzart. rkps 7315.

⁶⁸ Sarnów – wieś w pow. kozienickim.

wedle konsygnowanego katalogu, mogli ujmować pojedyncze tomy dla zbycia ich komu innemu. Z resztą wiadomo jak kupno to przyszło do skutku. Biblioteka po ś.p. Czackim była już prawie sprzedana do Biblioteki Petersburskiej dla spłacenia długów po zmarłym, kiedy w ostatniej chwili Gołębiowski podniósłszy cenę, dobił targu w imieniu Ks. Adama. Była to w owym czasie dość głośna sprawa której niezawodnie i w dziennikach możnaby znaleźć ślady. Zechciej się Pan w tym przedmiocie znieść z p. [Józefem] Łepkowskim, a jestem pewien, że on jeszcze więcej szczegółów będzie w stanie dostarczyć.

Introligator zapewne krótkim czasie z Sieniawy do Kórniką przybędzie. Proszę przyjm Szanowny Panie wyrazi życzliwych uczuć.